

Univerzita Karlova
Fakulta humanitních studií

Utváření hierarchie v tréninkové skupině atletů

Bakalářská práce

Adéla Korečková

Praha 2020

Vedoucí práce: Mgr. Martin Heřmanský, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předloženou závěrečnou práci zpracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla použita k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze, dne 29. května 2020

.....

Adéla Korečková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala především vedoucímu mé bakalářské práce Mgr. Martinu Heřmanskému, Ph.D. za jeho čas, připomínky, ochotu a trpělivost během psaní této práce. Moje poděkování patří také všem účastníkům výzkumu, kteří mi umožnili, aby tato práce vznikla.

OBSAH

1. ÚVOD	7
2. HIERARCHIE V SOCIÁLNÍCH SKUPINÁCH	8
3. TRÉNINKOVÁ SKUPINA	13
4. SPORT A GENDER	16
5. METODOLOGIE	18
6. PŘEDSTAVENÍ SKUPINY	25
6.1. Představení členů skupiny	25
6.2. Přátelské vztahy ve skupině.....	27
6.4. Začlenění nováčků	30
6.5. Konsensuální hierarchie	32
7. ASPEKTY UTVÁŘENÍ HIERARCHIE	33
7.1. Výkonnost a píle.....	33
7.2. Věk a délka členství ve skupině	39
7.3. Přátelství	41
7.4. Vliv trenérky na hierarchii.....	42
7.4.1. Vliv samotné trenérky	43
7.4.2. Vliv vztahy matky a syna.....	44
8. PROJEVY SKUPINOVÉ HIERARCHIE	46
8.1. Házení	46
8.2. Posilovna	49
8.3. Soustředění	50
9. ŽENY VE SKUPINĚ	51
9.1. Atletky ve skupině	51
9.2. Trenérka.....	52
10. ZÁVĚR	54
BIBLIOGRAFIE	58
PŘÍLOHY	61

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá tréninkovou skupinou atletů, kteří se zaměřují na vrhačské disciplíny. Při fungování tréninkové skupiny hraje hierarchie důležitou roli. Během tréninku i mimo něj se projevuje v různých situacích. Práce má za cíl zjištění aspektů, které mají vliv na utváření hierarchie ve skupině. Výzkum probíhal ve skupině, ve které trénují mladí sportovci, kterým je mezi 16 a 24 lety a v jejímž čele stojí trenérka. Při výzkumu bylo užito kvalitativní metody uskutečněné pomocí zúčastněného pozorování v kombinaci s rozhovory s vybranými informátory. V úvodu empirické části jsou krátce představeni aktéři výzkumu spolu s popisem vzájemných vztahů a vnitřního rozdělení skupiny. V rámci představení skupiny je znázorněna také zjištěná konsensuální hierarchie. Za pomoci pozorování a rozhovorů byly zjištěny aspekty ovlivňující skupinovou hierarchii. Tyto aspekty pozitivně i negativně ovlivňují pozici, kterou aktér ve skupině zastává. V následující části jsou popsány situace na tréninku i mimo něj, které jsou skupinovou hierarchií ovlivněny. Jelikož na vrhy je často nahlíženo jako na neženský sport a ve zkoumané tréninkové skupině jsou přítomny dívky, je v závěru také zmíněn gender.

Klíčová slova: Hierarchie, Sociální struktura, Sociální skupina, Tréninková skupina, Atletika, Gender

ABSTRACT

The bachelor's thesis is focused mainly on a training group of athletes, who are dedicated to throwing events. Hierarchy plays an important role in the functioning of a training group. During the training and also in other situations hierarchy manifests itself in various situations. The thesis aims to identify the aspects that affect the formation of the hierarchy in the group. The research took place in a group of young athletes, aged between 16 and 24. The group is led by a female coach. The research used a qualitative method carried out using participatory observation in combination with interviews with selected informants. In the introduction of the empirical part, the actors of the research are briefly introduced together with a description of the mutual relations and the internal division of the group. The established consensus hierarchy is also shown in the introduction of the group. Aspects influencing the group hierarchy were identified by using observations and interviews. These aspects positively and negatively affect the position that the actor has in the group. The following section describes situations in and out of training that are affected by the group hierarchy. Throwing is often seen as a non-female

sport. Therefore, in the end gender is also mentioned in connection with the fact that there are significantly fewer girls than boys in the group.

Key words: Hierarchy, Social Structure, Social Group, Training Group, Athletics, Gender

1. ÚVOD

Tématem mojí bakalářské práce je utváření hierarchie v tréninkové skupině atletů. Konkrétně se jedná o skupinu tzv. „vrhačů“, tedy o atlety, kteří se zaměřují na hody a vrhy. Většinová část atletů všech výkonnostních úrovní jsou členy nějaké tréninkové skupiny. Pouze malá část se připravuje individuálně, a i ti se čas od času k nějaké skupině přidají, ať už na jeden trénink, či na společné soustředění. Nežádka se děje také to, že spolu na soustředění jezdí dvě tréninkové skupiny společně. Jelikož se aktivně věnuji atletice osm let, prošla jsem za tu dobu již třemi tréninkovými skupinami a u každé jsem si všimla, že při jejím fungování hraje hierarchie velmi důležitou roli. Nejsou při tom důležití pouze samotní členové, ale také trenér, který působí jako vůdce skupiny.

Jelikož jsem si byla předem vědoma důležitosti hierarchie ve skupině, zaměřila jsem se ve výzkumu na to, čím je hierarchie v tréninkové skupině utvářena. Zkoumala jsem sociální strukturu skupiny, při čemž jsem zjišťovala pozice a role, které aktéři ve skupině zaujímají. Následně jsem zjišťovala faktory, jimiž je hierarchie ovlivněna, co je důležité pro úspěch, a naopak, čím je ovlivněno, že se někdo nachází na spodních místech ve struktuře skupiny. Hierarchii totiž nelze vysvětlit pouze sportovními výkony a dosaženými úspěchy, ale mají na ni vliv další faktory, na které jsem se také zaměřila. Kromě samotných aspektů, kterými je hierarchie utvářena, jsem zkoumala i situace, při kterých se hierarchie projevuje.

2. HIERARCHIE V SOCIÁLNÍCH SKUPINÁCH

Charakteristika sociální skupiny

Základem mého výzkumu je tréninková skupina. K ní budu přistupovat jako k sociální skupině. Sociální skupina je množina lidí, ve které lze odhalit soubor statusů a s nimi spojených rolí, podle kterých se řídí vzájemné chování členů skupiny vůči sobě navzájem (Šanderová, 2004). Aby se dalo hovořit o sociální skupině, musí se odehrávat sociální interakce, jejímž důsledkem je sociální integrace. Žádný člověk se neidentifikuje pouze s jednou skupinou, ale je členem určitého počtu rozdílných sociálních skupin. (Novotná, 2010).

Skupiny rozlišujeme na primární a sekundární, podle míry intimity vztahů, které jsou spojeny s rolemi. Sociální skupiny spojeny s životem každého člověka a některé jsou pro něj významnější než jiné. Ty skupiny, které nás přivedly k našim hodnotám a pomáhaly je vytvářet, stejně tak, jako naše postoje a vzorce chování, jsou pro nás nejdůležitější a jsou to naše primární skupiny. V takovéto skupině se jedinec intenzivně socializuje a vytváří si svůj habitus (Bourdieu, 1998), tedy systém trvalých a transportovatelných dispozic, jejichž prostřednictvím nahlížíme na svět a jednáme. V jejich rámci se také jedinec účastní skupinové kontroly. Pokud nejsou platné tyto tři podmínky současně, jedná se o sekundární sociální skupinu (Novotná, 2010). Tak je tomu v případě tohoto výzkumu, takže na tréninkovou skupinu nahlížíme jako na sekundární sociální skupinu.

Skupiny lze také dělit na neformální a formálnější. Skupiny jsou na rozdíl od organizací vždy neformální a liší se pouze mírou formálnosti vztahů. Formálnost přibývá především spolu s velikostí skupiny. Další rozdělení skupin je na malé a velké. Za malou skupinu považujeme orientačně skupinu 3-19 členů, za skupinu velkou potom skupinu, ve které je 20-39 členů. Tyto hranice však nelze zcela jasně učit a závisí na konkrétním typu sociálních interakcí, které ve skupině probíhají. Malá skupina je charakteristická bezprostředními interakcemi, které jsou často důvěrného charakteru a účastní se jich většina skupiny. Ve velkých skupinách dochází také k bezprostředním reakcím, jichž se však právě z důvodu velikosti skupiny většina aktérů neúčastní (Novotná, 2010). Sportovní skupiny a družstva tak spadají do kategorie malých skupin, protože zde dochází k přímému kontaktu mezi členy (Slepička, Hošek, Hátlová, 2009).

Jedinec se stává členem skupiny z důvodu uspokojení potřeb, kterých by jako jedinec nebyl schopen dosáhnout, nebo by to pro něj bylo velmi obtížné. Sociální skupina je tedy nástrojem naplňování skupinových potřeb. Uspokojení potřeby je **satrace**, neuspokojení se

nazývá **deprivace**. Potřeby se dělí na subjektivní a objektivní. Subjektivní potřeby jsou ty, které pociťujeme. Když zažíváme neuspokojení subjektivní potřeby, tak jednáme (při pocitu hladu se najíme). Objektivní potřeby jsou ty, které nejsou závislé na pocitu jedince a jsou určeny pro sociální útvar (sociální skupinu). Ve skupině jsou nejčastěji saturované potřeby, které sdílí členové skupiny. V případě stejných potřeb totiž dochází ke zvolení skupinové strategie jednání, která vede k jejich saturaci. Může také nastat situace, kdy dojde k prosazení potřeby ve skupině, která není sdílena většinou členů. V obou případech se taková potřeba stává skupinovou potřebou a ztrácí individuální charakter (Novotná, 2010).

V každé sociální skupině je systém pravidel a hodnot, které jsou považovány za ideální cestu k dosažení společného cíle. Většinou je volba prostředků vhodných k dosažení cíle omezena institucionalizovanými prostředky (pravidla jednání, která vychází z norem a hodnot). Tyto normy jsou přítomny v každé společnosti, avšak liší se v tom, jaké místo zaujímají v hierarchii kulturních hodnot (Šanderová, 2004). Při procesu oslabování institucionalizovaných předpisů dochází k anomii. Tento termín přinesl do sociálních věd Émile Durkheim a znamená absenci norem.

Skupinová dynamika

Členem sociální skupiny se může aktér stát povinně (např. žák třídy na základní škole), nebo dobrovolně, což znamená, že se stává členem na základě svého svobodného rozhodnutí. V případě přijetí do skupiny prochází nováček tzv. skupinovou inkluzí. Při tomto procesu se stává členem skupiny. Začíná to tím, že se aspirant nejprve začne o sociální skupinu zajímat. Poté začne aspirovat na členství, přičemž si zjišťuje informace o sociální skupině a začíná uvažovat o členství v ní. Následně začíná proces anticipující socializace, při kterém si aktér osvojuje jednání člena sociální skupiny a získává také práva a povinnosti plynoucí z jeho členství. Také dochází k osvojení skupinového myšlení a skupinové identity. Výsledkem této skupinové inkluze je plnoprávné skupinové členství (Novotná, 2010). Sportovní skupiny nepatří mezi skupiny, které by byly uzavřené a povolovaly vstup novým členům jen výjimečně, avšak na členy výkonnostních a vrcholových skupin jsou pro vstup do skupiny kladeny určité požadavky (Slepička, Hošek, Hátlová, 2009).

Vývoj skupiny se odehrává v čase a v prostoru. Během tohoto vývoje prochází skupina určitými fázemi, během kterých dochází ke kolísání sociálního napětí kolem rovnovážného stavu (homeostázy). Tento stav je považován za ideální pro činnost skupiny. V počáteční fázi

existence skupiny dochází k vyšší intenzitě napětí, během čehož se členové skupiny navzájem poznávají a také konfrontují. Poté dochází k rovnovážnému stavu, při kterém se skupina začíná soustředit na saturaci potřeb. Pokud má být skupina prostředkem naplňování potřeb, je důležité ji vést k žádoucí skupinové konformitě a kohezi (Novotná, 2010).

Sportovní sociální skupina

Tréninkovou skupinu považujeme za jednu ze sociálních skupin, a proto nyní představím specifika sociální skupiny ve sportu. Stabilita skupiny spočívá ve stabilitě členské základny. Pokud skupina své členy nemění příliš často, je stabilnější, stejně tak i její struktura. Soudržnost neboli kohezi, chápeme jako silný pocit sounáležitosti vyplývající z intenzivních vazeb, které jsou mezi členy skupiny. Soudržnost může být členěna na socio-emocionální, která je spojena s interpersonálními vztahy a na instrumentální, která souvisí s plněním úkolů skupiny. Přitom si členové skupiny uvědomují, že jeden bez druhého nejsou schopni plnění daných úkolů a dosažení stanovených skupinových cílů. Stálost skupiny je vnímána jako trvání skupiny v čase. Ve sportu existují skupiny velmi stálé, které fungují již řadu let a jsou často spojeny s tradicí celého sportovního odvětví. Opakem těchto skupin jsou skupiny nestálé, které jsou vytvořeny pouze dočasně a trvají po dobu sportovní akce. Mohou to být například reprezentační týmy (Slepička, Hošek, Hátlová, 2009).

V malých sportovních skupinách převládá velká míra intimity, což znamená, že členové skupiny jsou spolu v častém kontaktu a mají značné vědomosti o dalších členech skupiny. Tyto znalosti jsou navíc prohlubovány v zátěžových situacích, jako jsou závody nebo soustředění, kdy jsou členové pod vlivem silných emocí a odpadají u nich formy chování, které nabyli v jiných sociálních situacích. Z tohoto důvodu jsou sportovní družstva řazena do skupin s vysokou mírou intimity, jako je například rodina (Slepička, Hošek, Hátlová, 2009).

Sociální struktura

Novotná (2010) uvádí, že skupinové pozice jsou prvky sociální skupiny. Obsazením skupinové pozice získává aktér oprávnění ke skupinovým činnostem. Se skupinovou pozicí se pojí práva i povinnosti. Každý aktér obsazuje ve skupině alespoň jednu skupinovou **pozici** (je členem), tak zároveň **hraje** alespoň jednu **roli**. Pokud aktér obsazuje více než jednu pozici, hraje kromě základní role člena i další role. Taková situace se nazývá pluralita skupinových

rolí. Skupinová role je, na rozdíl od skupinové pozice, dynamická a je spojena s jednáním. Skupinová pozice je zase spojena přímo s místem, takže si ji lze krátkodobě představit jako statickou. Poté, co aktér obsadí skupinovou pozici, začíná hrát ve skupině roli. S tím se pojí různé představy a očekávání některých aktérů ke konkrétní roli. Očekávané chování aktéra ve skupinové pozici je vyjádřeno skupinovou rolí. Očekávané chování od aktérů, kteří zastávají tyto pozice, jsou v zásadě stejná ve všech skupinách. U každé této role je však očekáván rozdílný typ chování. To, že jsou představy aktérů rozdílné a někdy i obtížně slučitelné, nazýváme pluralitou skupinových očekávání. Skupinová role, se kterou se pojí velká očekávání, je přetížená role. Ta, se kterou se naopak pojí nízká očekávání, je role nevytížená. Pokud si pak aktér ponechává od své role určitý odstup a nadhled, nazýváme to rolovou distancí.

Jedním z definičních znaků sociální skupiny je i **sociální struktura**, která je výsledkem uspořádání pozicí a rolí ve společnosti. Struktura je definována jako souhrn statusů a s nimi spojených rolí. **Pozice** v sociální struktuře je představována statusem a role vymezuje vztah této pozice k ostatním pozicím (Šanderová, 2004). Statusy jsou určeny právy, povinnostmi a očekávaným chováním. Dle kritéria uspořádání se rozlišují sociální struktury především podle uspořádání v jejím rámci (například horizontální a vertikální). Statusy a role si můžeme představit jako neviditelnou síť pravidel a dohod, jež si často ani neuvědomujeme a ani bychom nebyli schopni je popsat, protože je často děláme automatickou nápodobou nebo rutinně, na základě minulých zkušeností. (Šanderová, 2004).

Přístup ke studiu sociálních struktur přináší Robert Merton, který ho uvádí na příkladu sportu. V každé sociální skupině je systém pravidel a hodnot, které jsou považovány za ideální cestu k dosažení společného cíle. Většinou je volba prostředků vhodných k dosažení cíle omezena institucionalizovanými normami, například uplatnění síly nebo podvod. Průběžné uspokojení by mělo plynout nejenom z vítězství, ale také z prosté účasti. Pokud by se totiž skupina zaměřovala pouze na výsledek soutěže, je dost možné, že ti, kteří jsou trvale poráženi, budou usilovat o změnu pravidel hry. Důraz na výsledek (cíl) by tak oslabil uspokojení ze hry do té míry, že by uspokojení přicházelo pouze při výhře, tedy při splnění cíle (Merton, 2000).

Jako osobnost se sportovec v rámci sportovní činnosti dostává do základních vztahů v sociálních jednotkách, které jsou reprezentovány například sportovní skupinou. Prvky **struktury sportovního družstva** jsou především sociální role, sociální pozice, sociální status a interpersonální vztahy. Systém pozic je vyjádřením toho, jak je jedinec přijímán a hodnocen, jaký má podíl na moci ve skupině, a jaký vztah mají k jedinci v určité pozici ostatní členové.

Sociální pozice označuje místo jedince ve skupině, tedy komu je nadřazen, podřízen nebo ke komu je přiřazen. Každý člen sportovní skupiny se s ostatními členy střetává, spolupracuje a porovnává, a to především z hlediska výkonnostního. Podle výsledku tohoto srovnávání se pak sám subjektivně zařazuje ve struktuře družstva, což nazýváme subjektivní pozicí. Kromě toho je pak každý jedinec hodnocen druhými, z čehož plyne zařazení na určité místo sociálního žebříčku skupiny. To je označováno jako objektivní pozice. Pokud se tyto dvě pozice shodují, je možné hovořit o stabilním systému pozic ve skupině, v jehož rámci obsazuje každý člen konkrétní sociální pozici. Pokud však mezi členy existuje rozpor ohledně subjektivních a objektivních pozic ve skupině, jedná se o značně nestabilní skupinovou strukturu. Pozice každého člena odráží jeho působení ve sportovní skupině. Toto sociální srovnávání a hodnocení je ve sportu usnadněno jasnými kritérii, kterými jsou současná sportovní výkonnost, délka členství ve skupině a dosažené úspěchy (Slepička, Hošek, Hátlová, 2009).

Se skupinovou dynamikou souvisí také **změna pozic**, které členové skupiny zaujímají. Změna je spojena se sociálním srovnáváním probíhajícím mezi členy. Pro členy na nižších pozicích se stávají vyšší pozice atraktivním cílem, kterého se snaží dosáhnout. Často však při tom nedoceňují, či zcela opomíjejí úspěchy členů na vyšších pozicích, a naopak vlastním úspěchům přisuzují nadměrný význam (Slepička, Hošek, Hátlová, 2009). S pozicí se pojí také **sociální status**. Ten je chápán jako místo, které člen ve skupině obsazuje z hlediska prestiže, hodnoty a významu člena pro skupinu. Systém statusů a pozic tvoří hierarchický základ v každé skupině, takže je tomu tak i ve sportovní skupině. Souvislost mezi sociálním statutem a výkonností ve sportovní skupině je velmi úzká. V případě, že nastane dlouhodobý pokles výkonnosti, ukáže se tato skutečnost i ve změně sociálního zařazení. To se pak promítne na ovlivnění přístupu sportovce k tréninku a motivuje ho k co nejdelšímu udržení sportovní výkonnosti. Obavy ze změny sociálního postavení mohou vést k využití všech prostředků, které přispívají k pravděpodobnému zvýšení sportovní výkonnosti (Slepička, Hošek, Hátlová, 2009).

S tím, jako pozici sportovec ve sportovním týmu zaujímá, se pojí jeho očekávané chování ve skupině. Ostatní členové předpokládají určitý typ chování, který je odpovídající dané pozici a situaci. Soubor těchto očekávání, která se pojí k jedinci v určité sociální pozici nazýváme role. Ve sportu můžeme tyto role chápat ve smyslu normativně vymezeného chování (očekávání), nebo jako realizaci určitých vymezených společenských pozic (jednání). Vymezení rolí a pozic vede k efektivní skupinové činnosti, což je zdrojem saturace potřeb členů skupiny (Slepička, Hošek, Hátlová, 2009).

3. TRÉNINKOVÁ SKUPINA

Charakteristika tréninkové skupiny

Jelikož základ mého výzkumu tvoří tréninková skupina, považuji za žádoucí představit také tento pojem. V atletice je tréninková skupina základní jednotkou, ve které se sportovci sdružují. Několik atletických skupin potom tvoří oddíl, pod kterým jsou společně sdruženy. Nejčastěji jsou všichni sportovci ze skupiny zároveň členy stejného oddílu, což ale hlavně v kategorii dospělých nemusí být pravidlem. U mladších dětí (přibližně od šesti let věku) se rozdělení do skupin provádí podle věku, nejčastěji tak, aby věkové rozpětí mezi sportovci nebylo větší než dva roky. Pokud by byly věkové rozdíly mezi dětmi větší, nemusely by mladší z nich tempu stačit, či naopak, pro starší by byl trénink příliš jednoduchý. Doporučený počet členů atletické tréninkové skupiny je 12-15 a skupinu vede jeden až dva trenéři. Takovéto tréninkové skupiny nejsou ještě zaměřené na žádnou specializaci a rozvíjí v dětech především všestrannost a v tréninku převažuje herní zaměření. (Jeřábek, 2008).

Specializovaný atletický trénink začínají atleti v žákovském věku (od 14 let – viz tabulka č.1 – Atletické kategorie), i když je trénink stále hodně zaměřený na všestranné rozvíjení atleta. V tomto věku zároveň také přestává rozdělení tréninkových skupin podle věku a atleti se dostávají do skupin, které jsou zaměřeny již na jednotlivé specializace (vrhy, skoky, běhy atd.) Počet členů v takto specializovaných skupinách se různí a nejčastěji má pouze jednoho formálního vůdce (trenéra). Trenér vytváří na každý tréninkový cyklus (4-5 týdnů) tréninkový plán, podle kterého by se měli sportovci řídit, především v případě individuálních tréninků, na kterých není trenér přítomen. (Perič, 2012)

Tabulka č. 1 - Atletické kategorie

Kategorie	Věk
Žactvo	12 - 15let
Dorost	16 - 17let
Junioři	18 - 19let
Do 22 let	20 - 22let
Dospělí	od 23 let

Zdroj: ČAS, 2019

Trenér

V každé tréninkové skupině hraje velmi důležitou roli její trenér. Role trenéra je důležitá také při napomáhání členům skupiny k dosažení společného cíle. Dobrý trenér by měl umět kriticky řešit problémy ve skupině, porozumět aktuální situaci ve skupině a také objektivně hodnotit sebe samého. Podle Sekota (2008) trenér ve vrcholovém a výkonnostním sportu:

- Plánuje, řídí a vyhodnocuje tréninkový proces.
- Organizačně zabezpečuje tréninkové činnosti svěřenců.
- Vede sportovní kolektiv při sportovních soutěžích.
- Zplnomocňuje své svěřence na cestě poznání a rozvíjení vlastního talentu.

Trenér by měl své svěřence správně motivovat k dosahování co nejlepších výsledků a výkonů. Čím se úroveň soutěže zvyšuje, tím se zvyšuje také role vhodně nastavené tréninkové zátěže sportovce, stejně tak jako taktické a kondiční přípravy a načasování správné formy vzhledem k sezóně. Trenér je tak často zařazován mezi pedagogické nebo pomáhající profese. Trenérská práce s sebou přináší mnohost a různobarevnost společenských rolí, s čímž se pojí očekávané chování (Sekot, 2008).

Rozlišujeme tři základní typy trenéra – autokratický, liberální a demokratický. Při prvním, autokratickém, typu vedení se trenér maximálně snaží dosáhnout cíle, avšak bere pouze malý zřetel na názory členů skupiny, takže ve skupině panuje značné napětí. Trenér není příliš oblíbený, ale sportovci si ho váží. Druhým typem je liberální trenér. Při tomto typu vůdce mají členové hodně svobody a je kladen důraz na individuální zodpovědnost jedince. Třetí typ je demokratický vůdce. Ten vede skupinu, ve které je velký důraz kladen na vzájemnou diskuzi a respektování názoru. Proto je skupinová struktura hodně přirozená a založená převážně na přátelských vztazích. Typy trenéra od sebe nejsou striktně odděleny a často se mohou dva přístupy prolínat (Osten, 2005).

Důležitým kritériem pro vhodnost trenéra jsou jeho znalosti, zkušenosti a vzdělání. V atletice je nejnižším stupněm trenérského vzdělání trenér atletických přípravků a trenér žactva. Postupně se lze vypracovat až na nejvyšší kvalifikaci, což je trenér 1. třídy. Trenéři 3., 2., a 1. třídy musí splňovat, kromě minimální věkové hranice, také požadavek dvouleté praxe

mezi jednotlivými trenérskými stupni. Trenérská licence je po úspěšném zvládnutí školení platná pět let. Pokud má trenér zájem o prodloužení licence, musí do uplynutí své licence absolvovat tzv. „doškolovací seminář“, který prodlužuje jeho licenci o dalších pět let.

4. SPORT A GENDER

V tomto výzkumu jsem se okrajově dotkla také otázky genderu, přestože jeho hlavní zaměření se stále soustředí na utváření skupinové hierarchie. Na sport mužů a žen je společností nahlíženo rozdílně. To lze demonstrovat na příkladu médií. U mužů se soustředí především na průběh a kvalitu výkonu, kdežto u žen je mnohem více soustředěna pozornost na jejich vzhled a tělesnou atraktivitu (Slepička, Hošek, Hátlová, 2009). Chlapci jsou často od mala vedeni ke sportu, kde mají rozvíjet svůj „zabijácký instinkt“. Ve sportu se učí konfrontaci s protivníkem a také tomu, že má-li sport přinášet uspokojení, musí nejprve zažít bolest a vyčerpání. Vítězství je nejdůležitějším aspektem a ti, kteří v tomto selžou, jsou ve společnosti vystaveni posměchu („hraješ jako holka!“) a jsou nazýváni slabými. (Renzzeti, Curran, 2003).

V minulosti nebyly ženy ze sportu vyloučeny, ale byly vedeny spíše k tomu, aby zaujaly podpůrné role (roztleskávačky) než aby se sportu účastnily přímo. Když se do sportu zapojily přímo, byly směřovány do typicky ženských sportů, jako je gymnastika, tanec nebo krasobruslení. Ženy, které se potom věnovaly sportu s velkým nasazením, byly nazývány „neženskými“ a „mužatkami“ a často na ně bylo nahlíženo jako na nedostatečně schopné. Tyto faktory mají i v současné době za důsledek stále nižší počet žen ve sportu, protože sportovkyně často nejsou tradičním zosobněním ženských charakteristik, kterými jsou například slabost, závislost a pasivita (Renzzeti, Curran, 2003).

Pravidelný sportovní trénink výkonnostního charakteru má pozitivní přínos pro vývoj osobnosti, při němž se zdokonalují dovednosti a intelektové předpoklady, stejně tak jako se rozvíjí vytrvalost a vůle. Jedinec se zlepšuje také v jednání v sociálních situacích, protože musí často podřídit osobní zájem zájmu skupiny. Kromě toho nastává u sportovce proměna tělesného vzhledu, která navozuje hodnotu tělesné atraktivity. To se především u chlapců projevuje v oblasti síly a u dívek v oblasti vzhledu. U dívek se problém „body image“ pojí s dozráváním biologického vzhledu, což souvisí se sexuální rolí. Objevuje se také vysoká potřeba po kladném hodnocení, která je u dívek závislá zejména na kladných emočních odpovědích. U chlapců je tato potřeba založena na míře zvládnutí rizika, proto jim vyhovují především výkonově zaměřené činnosti a hry, které mají soutěživý charakter. U dívek jsou pak více oblíbená nesoutěživá cvičení a esteticky zaměřený pohyb (Slepička, Hošek, Hátlová, 2009).

Přístup k výkonnostnímu a profesionálnímu sportu je odlišný u mužů a žen. Tyto rozdíly nejsou dány pouze biologicky, ale také výchovou a tradičními společenskými rolemi. Na základě toho se chlapci a dívky učí reagovat rozdílně na stejné podněty. Při samotném zaměření na výkon na sebe muži kladou nadměrné požadavky, stejně tak jako nadměrné aspirace, čímž dochází k přeceňování sebe sama. Nemožnost plnění těchto nadměrných požadavků vede k frustraci a pocitu selhání, což si muži následně kompenzují v náhradní oblasti. U žen je na rozdíl od mužů kladen větší důraz na budování a udržení emočního vztahu, jelikož hůře snáší napětí mezi vztahy. Uvedené rozdíly mohou mít vliv na odlišný průběh sportovní kariéry u mužů a u žen. U žen je častěji cesta na sportovní vrchol rychlejší než u mužů, což je nejpravděpodobněji dáno přijetím životních rolí, pro které se rozhodly a jejichž plnění se naplno věnují. Na vrcholu setrvávají pouze v případě, že jsou si jisty, že budou schopny podat maximální výkon. Jakmile se dostanou do fáze, kdy si tímto nejsou jisty, začínají uvažovat o konci sportovní kariéry, aby se vyhnuly případnému neúspěchu. Pro muže, jelikož jsou pod silným tlakem dokazování své mužnosti, je charakteristické porovnávání sil a soutěží. Jsou motivováni neúspěchy k dalšímu úsilí a neuvažují o tvorbě náhradních cílů, čímž se podvědomě ani nepřipravují na možný konec kariéry. Ten co nejdéle prodlužují i po jejím oficiálním ukončení a často se vrací zpět do nižších výkonnostních soutěží (Slepička, Hošek, Hátlová, 2009).

5. METODOLOGIE

Výzkumný problém a výzkumné otázky

Cílem této bakalářské práce bylo zjistit, jak je utvářena hierarchie v tréninkové skupině. Zaměřila jsem se na to, jakým způsobem je hierarchie utvářena, jak ji ovlivňují vztahy mezi aktéry a čím je ovlivněna pozice v hierarchii skupiny. Zaměřila jsem se na jednotlivé členy skupiny a také na skupinky, které jsou tvořeny přátelskými, partnerskými nebo rodinnými vazbami a které se ukázaly jako velmi významné pro můj výzkum. Při zjišťování struktury skupiny jsem zjišťovala pozice a role, které členové skupiny zaujímají.

Hlavní výzkumná otázka:

- **Jakým způsobem se utváří hierarchie v tréninkové skupině?**

Výzkumné podotázky:

- **Čím je ovlivněna pozice v hierarchii skupiny?**
- **Jak ovlivňují vztahy mezi aktéry hierarchii skupiny?**
- **Jaké jsou projevy hierarchie ve skupině?**

Výzkumná strategie

Pro svůj výzkum jsem se rozhodla použít kvalitativní výzkumnou strategii, konkrétně **etnografický výzkum**. Tento typ výzkumu umožňuje hloubkové znalosti konkrétního sociálního jevu, avšak lze tak zkoumat pouze omezeně velkou skupinu. Tímto způsobem lze provádět dlouhodobý výzkum, při kterém můžeme dosáhnout lepšího porozumění skupině i procesům, které se uvnitř ní odehrávají, protože při tomto procesu dochází k intenzivní interakci badatele a účastníků. Při etnografickém výzkumu se využívají tři typy dat: rozhovory, pozorování a data z dokumentů. Užila jsem induktivní přístup, což znamená, že jsem

postupovala od jednotlivého k obecnému. Nejprve jsem shromáždila dostatečné množství dat a potom jsem začala zjišťovat pravidelnosti. Data získaná při tomto typu nelze zobecňovat a platí pouze pro zkoumaný vzorek (Švaříček, Šedová 2007).

Sběr dat

Jako nejvhodnější techniku pro tento výzkum jsem zvolila kombinaci **rozhovoru a zúčastněného pozorování**. To mi umožnilo přímý kontakt s aktéry v přirozeném prostředí a zároveň mě zahrnuje do fungování a struktur skupiny. V terénu jsem prováděla otevřené (zjevné) pozorování. Zkoumaní byli seznámeni s mojí identitou výzkumníka a všichni s prováděným výzkumem souhlasili. Sběr dat byl prováděn dlouhodobě, konkrétně v období devíti měsíců. Skupina byla zkoumaná od května 2019 do ledna 2020. Toto období jsem zvolila proto, že v něm sportovci prochází všemi fázemi ročního tréninkového cyklu. Jedná se o přípravné, předzávodní, závodní a přechodné období (Jeřábek, 2008). Při výzkumu jsem vystupovala jako insider. To znamenalo, že jsem se účastnila tréninků, závodů i dalších společných akcí jako člen skupiny. Moje role ve výzkumu byla participant jako pozorovatel (Disman, 2000), proto jsem měla možnosti zapojovat se do většiny činností jako ostatní sportovci ve skupině.

Ve svém výzkumu jsem užila tzv. **metody trychtýře**, tedy tří druhů pozorování – popisného, zaměřeného a selektivního (Spradley, 1980 podle Heřmanský, 2017). Svůj výzkum jsem začala popisným pozorováním, při němž jsem zaznamenávala vše, protože jsem nevěděla, co bude pro můj výzkum relevantní. Následně jsem přešla na pozorování zaměřené. Při něm se zaměřovala již na konkrétní problémy, které souvisely s mým výzkumným problémem. Po zaměřeném pozorování přišlo selektivní, při kterém jsem se na základě předchozího pozorování zaměřila na ověřování chování účastníků v konkrétních situacích. Zjištěné informace jsem vždy po pozorování zaznamenávala do terénního deníku, protože přímo během pozorování nebylo možné dělat si poznámky.

Na základě analyzovaných dat ze zúčastněného pozorování jsem provedla výběr aktérů, se kterými jsem provedla rozhovory. Tito aktéři se podíleli na utváření hierarchie skupiny z různých pozic. Mým cílem bylo zachytit perspektivu aktérů na různých pozicích, proto jsem vybrala jsem aktéry, kteří se nachází na vrchu skupiny, na jejím středu i na spodu. To mi umožnilo co nejlépe zaznamenat praktiky, které mají na utváření hierarchie vliv a které sami aktéři pocítují a považují je za důležité. Rozhovory jsem provedla celkem se sedmi informátory

– s trenérkou, Alexem, Danielem, Eduardem, Felixem, Izabelou a Jakubem (viz str. 25–26). S těmito vybranými aktéry jsem provedla polostrukturovaný rozhovor, při kterém jsem se snažila vytvořit neformální prostředí, aby byl co nejméně narušen vztah, který jsem si se členy skupiny vytvořila. Rozhovory jsem prováděla buď přímo na stadionu, nejčastěji po skončení tréninku v posilovně nebo ve společné šatně. Další rozhovory probíhaly v prostředí atletické ubytovny, kterou sdílí hned několik atletů. Pro rozhovor jsem měla předem připravené otázky (viz příloha č.1), podle kterých jsem celý rozhovor směřovala ke konkrétním tématům. Rozhovory jsem si ve všech případech nahrávala, s čímž všichni aktéři souhlasili a následně jsem je zpracovala do písemné podoby, kterou jsem poté využila k analýze. Přepis jsem prováděla metodou komentované transkripce (Hendl, 2016), abych zachytila i informace mimo doslovný protokol. Kromě členů skupiny jsem zvolila k rozhovoru také trenérku, protože jako formální vůdce skupiny má nepopiratelný vliv na tvorbu hierarchie ve skupině. Při těchto rozhovorech jsem zjišťovala, jak aktéři vnímají hierarchii ve skupině, jak reflektují svojí pozici v ní, a co oni sami považují za důležité faktory při tvorbě skupinové hierarchie.

Výběr vzorku a prostředí výzkumu

Zkoumaná tréninková skupina se specializuje na vrhy, což znamená, že její členové se věnují hodu kladivem, diskem, oštěpem či vrhu koulí. Jedním z kritérií výběru konkrétní atletické skupiny bylo, že se nachází v krajském městě, kde bydlím. Také jsem jí zvolila proto, že na atletickém stadionu několik let aktivně působím a mám zde sociální vazby, které mi umožnily výzkum v terénu, který je soukromý a mají do něj přístup pouze členové skupiny. Já sama jsem v době počátku výzkumu působila ve skupině půl roku.

Vzorek výzkumu tvoří skupina, která měla na konci výzkumu 12 členů, včetně trenérky. Toto číslo se během výzkumu proměňovalo, když na jaře skupinu opustil jeden člen a naopak, o prázdninách a na podzim do ní přibyli dva noví členové. Celkem je tedy ve skupině 11 sportovců a trenérka. Věk atletů se pohybuje mezi 16 a 24 lety. Věkovým rozpětím sportovci spadají do různých atletických kategorií, čímž se liší také závody, kterých se během sezony účastnili. Členové skupiny díky věkovému rozpětí spadají celkem do pěti atletických věkových kategorií. Při většině závodů je přítomna trenérka, výjimku tvoří některé týmové závody družstev, na kterých závodí mladší závodníci skupiny a které se často konají ve stejný termín jako nejvyšší týmová soutěž, extraliga. V té má trenérka funkci vedoucího týmu a musí tam být

přítomna. Kromě těchto soutěží chyběla také v jedné případě na mezinárodní soutěži, na kterou nominuje trenéry přímo Český atletický svaz.

Ve zkoumaném vzorku jsou čtyři ženy a sedm mužů. Nejedná se o profesionální skupinu, protože její členové nejsou za sport placeni. Ti nejlepší však dostávají finanční podporu od oddílu v rámci grantu, ze kterého lze hradit soustředění či sportovní vybavení. Většina členů, kromě nejstaršího atleta, který pracuje přímo v kanceláři stadionu, stále studují a nepracují. Tréninky probíhají 2 – 6x týdně, což se liší především podle věku atletů. Čím jsou starší, tím více tréninkových jednotek v týdnu mají. Trenérka není přítomna při každém tréninku, ale vždy je přítomna při házení. Ostatní části tréninkové jednotky (rozcvičení, posilovna, odhody, běh a odrazy) absolvují atleti po většinu času sami. Na tréninku se neschází ve stejnou dobu všichni atleti, ale většinou přijde najednou 3-5 členů skupiny a to proto, aby měla trenérka čas se všem kvalitně věnovat.

Výzkum jsem prováděla na stadionu, kde se konají běžné tréninky, dále také na soustředění a na závodech. Soustředění se vždy konala ve sportovním centru, které je vzdáleno přibližně 80 kilometrů od města, ve kterém jsem prováděla výzkum. Na závody se jezdilo po celé republice a někteří členové se účastní i závodů v zahraničí.

V zimním období, od listopadu do března, se 2-3 tréninky v týdnu konají v Sokole, kde je atletický tunel a hala s tartanovým povrchem. V této hale je umístěna síť na odhody a koulařský kruh, což je pro zimní přípravu vrhačů jedna z nejdůležitějších věcí. Na této síti mohou atleti házet kouli a disk téměř stejně jako na venkovním hřišti. V této konkrétní tréninkové hale nebyl odhodový sektor uzpůsobený na hod kladivem, jak tomu bývá například v severských zemích. Kromě těchto situací jsem skupinu mohla pozorovat i při neformálních situacích, například při společných obědech po dopoledním tréninku.

Analýza dat

Získaná data jsem podrobila systematické analýze a následné interpretaci. Při zvoleném typu výzkumu probíhá analýza dat souběžně, společně s jejich sběrem a interpretací. Data jsem zaznamenávala do terénního deníku, přičemž nastala již první redukce dat, protože nebylo možné zapisovat data přímo při pozorování, ale až po jeho skončení. Rozhovory jsem nahrávala a následně provedla jejich přepis. Data z pozorování, která jsem zaznamenala v terénním deníku, mi poskytla širší významové kategorie, na jejichž základě jsem zvolila další

kvantitativní sběr dat, čímž byly polostrukturované rozhovory s jednotlivými sportovci a také s trenérkou skupiny.

Při následné analýze získaných dat jsem užila tři základních postupů, které jsou navzájem provázány. Jsou to segmentace, kódování a poznámkování (Heřmanský 2009/2010). Při segmentaci jsem rozdělila jednotlivé části analyzovaného textu (terénních poznámek a přepisu rozhovorů) na části, tzv. jednotky analýzy, které jsem neurčovala formálně, ale na základě významu. To v některých případech vedlo k tomu, že se některé významové jednotky překrývaly (Švaříček, Šedřová 2007). U takto rozdělených částí jsem provedla okódování.

Kódování má za cíl rozbor jevů tak, aby byly nalezeny jejich společné znaky, rozdíly, vzorce, struktury (Glaser – Strauss podle Heřmanský 2009/2010). Pro analýzu jsem užila otevřeného kódování – kódy byly vytvářeny během analýzy dat. Nejprve jsem začala popisným kódováním, čímž jsem označila, o čem daná pasáž textu hovoří. Následně jsem začala s přidáváním kódování interpretativního a strukturního. Tím jsem zaznamenala, o čem daná pasáž vypovídá, což mi umožnilo identifikaci opakujících se témat a vzorců. (Miles, Huberman, 1994 podle Heřmanský 2009/2010). Ke kódům jsem se během analýzy vracela a v některých případech jsem je podle potřeby přejmenovala.

Ze získaných dat, která jsem zanalyzovala, jsem zjistila, jak vypadá konsensuální hierarchie skupiny. Na jejím základě jsem potom začala zjišťovat praktiky, které vedly k jejímu vytvoření a které praktiky mají na její utváření největší dopad. Je však nutno poznamenat, že skupina je velmi dynamická, a tak jsou zjištěné výsledky platné pouze pro dobu, kdy probíhal tento výzkum.

Etické problémy výzkumu

Před vstupem do terénu jsem si musela zvolit, jaká bude moje role jako výzkumníka. Rozhodla jsem se pro **otevřené pozorování**, takže zkoumaní byli seznámeni s mojí identitou výzkumníka. Tuto možnost jsem zvolila, aby všichni účastníci věděli, že jsou zkoumáni, čímž odpadly případné problémy, které mohly nastat, kdyby se při skrytém pozorování odhalila moje identita výzkumníka. Zároveň mi otevřené pozorování umožnilo i kladení důležitých otázek pro výzkum, aniž by to zkoumaní považovali za zvláštní. To mi umožnilo výzkum rozšířit o rozhovory, které vhodně doplnily poznatky získané zúčastněným pozorováním.

Uvědomuji si však i nevýhody otevřené identity výzkumníka. To, že účastníci výzkumu věděli, že jsou pozorováni mohlo ovlivnit jejich chování, případně by mohli odmítnout účast na výzkumu. Když jsem se rozhodla, že bude má identita výzkumníka známa, zajistila jsem si od všech účastníků výzkumu ústní souhlas s prováděním výzkumu. Zároveň byli všichni účastníci seznámeni s tím, jak bude výzkum probíhat, jaké má cíle a jak bude nakládáno se získanými daty.

Po celou dobu výzkumu jsem dbala na to, aby se k terénním poznámkám nedostala cizí osoba. Aby byla zachována anonymita účastníků, zapisovala jsem si do terénního deníku aktéry výzkumu předem vybranými přezdívkami, aby případné cizí osobě nebylo jasné, o koho se jedná. V samotném textu bakalářské práce jsem potom použila změněná jména, která jsem vybírala tak, aby nebyla ani podobná jejich skutečným jménům. Pro větší přehlednost jsem zvolila jména tak, aby jejich počáteční písmena odpovídala aktérské pozici v konsensuální hierarchii (viz podkapitola 6.5.). Abych tuto skutečnost zachovala i u mé osoby, vystupuji v textu pod jménem Cecílie. Tento typ strategie jsem zvolila také z důvodu citlivosti získaných dat k tématu hierarchie v konkrétní tréninkové skupině, aby nedošlo k zneužití informací třetí stranou. Tím však nejde zabránit úplné anonymitě výzkumu, protože budou-li práci číst sami aktéři, jistě se v některých situacích poznají. Záměrně také nezmiňuji název města, ve kterém výzkum probíhal, protože by tak bylo jednodušší zjistit, o jakou tréninkovou skupinu se jedná. Vzhledem k tomu že v České republice je stále velmi málo tréninkových skupin zaměřených na vrhy, ve kterých kromě mládeže trénují také dospělí, jako v tomto konkrétním případě. Při zjištění citlivých informací o aktérech, jsem dbala na to, aby aktéry výsledná publikace nepoškodila.

Jelikož jsem při výzkumu zaujala roli **insidera**, je velmi důležité zmínit, že jsem se snažila si po celou dobu, co jsem prováděla pozorování, uvědomovat svou roli výzkumníka. Jelikož jsem byla členkou skupiny před zahájením výzkumu, nemusela jsem si osvojovat normy, které byly v tréninkové skupině nastavené. Již na počátku výzkumu jsem tedy byla právoplatným členem skupiny, což mi umožnilo, že mě po většinu času ostatní aktéři nebrali jako výzkumníka, ale jako jednoho z nich. Stejně jako ostatní sportovci ve skupině jsem absolvovala většinu tréninků a také jsem se účastnila soustředění. Sdílela jsem tedy stejné hodnoty, jako členové zkoumané skupiny. Tato pozice však byla zároveň obtížná, protože jsem se během pozorování a rozhovorů snažila na problém nahlížet i z perspektivy „zvenčí“ a držet si určitý odstup, protože kdybych se příliš zaměřila na svou roli atleta, mohla bych onen kritický odstup ztratit a začít přehlížet věci, které jsou pro výzkum důležité, ale já bych si je nemusela

uvědomovat. Vzhledem k obtížnosti této pozice je tedy nutné připustit, že mohlo dojít k částečnému zkreslení dat vlastními emocemi, ač jsem se tomu snažila vyhýbat, jak jen to bylo možné.

6. PŘEDSTAVENÍ SKUPINY

Na úvod empirické části je důležité nejprve krátce představit zkoumanou tréninkovou skupinu. Jako první uvádím krátké charakteristiky všech členů, včetně trenérky. Následuje rozdělení na podskupiny, které se ve skupině nachází a dále jsou ukázány přátelské vztahy, které jsou mezi členy zkoumané skupiny. Představení aktérů je v pořadí, v jakém se nachází ve skupinové hierarchii a pro lepší orientaci ve výzkumu jsou aktéři pojmenováni od A do K, aby byla ukázána jejich pozice v hierarchii. Zjištěná konsensuální hierarchie pak tuto kapitolu uzavírá.

6.1. Představení členů skupiny

- **Trenérka** – Formální vůdce skupiny, sama bývalá vrhačka a matka Alexe. Zároveň má funkci předsedkyně oddílu.
- **Alex (24)** – Pracuje v kanceláři stadionu, kde se zabývá administrativou a zároveň trénuje děti. Výkonnostně se řadí vysoko, jelikož má několik medailí z Mistrovství republiky dospělých. Věkově i délkou členství je ve skupině nejstarší, takže často radí ostatním s tréninkovým plánem, správným provedením cviků a technickými aspekty házení.
- **Benjamín (17)** – Věkově mladší člen skupiny. Výkonnostně se řadí vysoko, jelikož se zúčastnil vrcholných mezinárodních atletických závodů a má několik medailí z Mistrovství republiky.
- **Cecílie (22)** – Ve skupině není tak dlouho, ale na stadionu trénuje dlouhou dobu a věkově je druhá nejstarší. Výkonnostně je vysoko, protože má několik medailí z MČR¹ a zúčastnila se mezinárodní akce.
- **Daniel (16)** – Věkově mladší člen skupiny a ve skupině je i přes svůj nízký věk již dlouho. Nejlepší kamarád Jakuba, se kterým zároveň absolvuje většinu tréninků. Výkonnostně je na vyšším středě, jelikož má několik medailí z Mistrovství republiky a minulý rok mu pouze o pár centimetrů unikla účast na vrcholné mezinárodní soutěži.

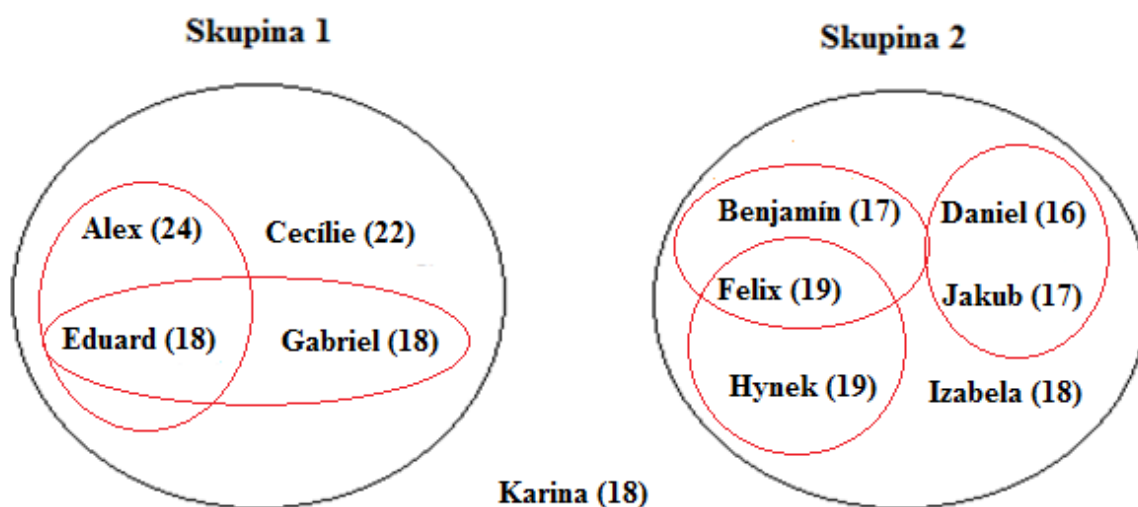
¹ Mistrovství České republiky

- **Eduard (18)** – Ke skupině se přidal před krátkým časem. Se skupinou trénuje týden a potom na týden odjíždí domů. Dobrý kamarád Gabriela, se kterým vyrůstal i trénoval v předchozí tréninkové skupině. Výkonnostně je na vrcholu střední skupiny, má jednu účast na vrcholné akci a několik medailí z MČR.
- **Felix (19)** - Ve skupině je již dlouho. Je to nejlepší kamarád Hynka, se kterým také často absolvuje společně tréninky. Výkonnostně je na vyšším středu a k tréninkům přistupuje s velkou pílí. Na Mistrovství republiky mládeže získal jednu medaili.
- **Gabriel (18)** – Ve skupině je nejkratší čas. Dobrý kamarád Eduarda. Se skupinou netrénuje nastálo, ale pouze o víkendech a prázdninách, protože bydlí daleko. Výkonnostně je na středu skupiny.
- **Hynek (19)** – Ve skupině je dlouhou dobu a věkově patří ke starším členům. Výkonnostně je na středu, a získal také medaili z MČR. Na nějakou dobu ale z tréninku vypadl vinou zranění.
- **Izabela (18)** – Ve skupině je delší dobu. Výkonnostně je na středu skupiny, získala jednu medaili na MČR, ale vinou nemoci měla delší tréninkový výpadek.
- **Jakub (17)** – Ve skupině je kratší čas. Je to nejlepší kamarád Daniela, se kterým absolvuje většinu tréninků. Výkonnostně je na nižším středu skupiny, protože má zatím jednu účast na MČR.
- **Karina (18)** – Ve skupině není nováčkem, ale na tréninky nedochází příliš často a nemá tak dobré výkony, jako zbytek skupiny. Neúčastnila se MČR, protože vinou zranění měla delší tréninkový výpadek. Ostatních členů skupiny se spíše straní.

6. 2. Přátelské vztahy ve skupině

Jelikož spolu členové skupiny tráví velké množství času, vybuodovali si mezi sebou někteří blízká přátelství. Přátelské vztahy jsou znakem skupinové soudržnosti, která vyplývá z intenzivních vazeb mezi jejími členy. Tato soudržnost je označována jako socio-emoční a je úzce spojena s interpersonálními vztahy. Jelikož je skupina řazena mezi malé, převládá v ní vysoká míra intimity (Slepička, Hošek, Hátlová, 2009). Přátelství členů skupiny často pokračují i za hranice skupiny, když spolu členové tráví čas mimo atletické prostředí. Blížší přátelství jsou označena červenými kruhy na obrázku číslo 1. „*To jsou takový dvojice, co spolu trávěj hodně času i mimo trénink, protože si vždycky sedli. Takže se třeba i na ten trénink pak domlouvaj spolu a klape jim to.*“ (Alex, 24). Tato přátelství, až na jednu výjimku, vznikala vždy až po příchodu do skupiny. Na úvod je představena právě tato výjimka.

Obrázek č.1 – Rozdělení skupiny a blízká přátelství

Zdroj: Vlastní

Jde o přátelství **Eduarda a Gabriela**, kteří se spolu znají již od základní školy, na které chodili společně do jedné třídy. Na střední školu zamířili každý jinam, avšak začali společně trénovat v atletické skupině v jejich městě. Tomu bylo tak až do náhlé smrti jejich trenéra, která byla hlavním důvodem hledání nové tréninkové skupiny. Oba se pak společně rozhodli, že začnou trénovat s touto konkrétní skupinou. Z počátku, když přijeli na trénink do města, tak bydleli společně s Benjaminskem a Felixem, avšak kvůli častým neshodám se rozhodli

přestěhovat se do atletické ubytovny, která se nachází přímo na atletickém stadionu. V této době se také začalo rozvíjet přátelství mezi **Eduardem a Alexem**, které začalo již před společným bydlením a stěhováním se ještě posílilo.

Dalším blízkým přátelstvím ve skupině, které trvá již delší čas, je to mezi **Felixem a Hynkem**. Oba jsou ve skupině několik let a jejich přátelství začalo tím, že oba se v té době zaměřovali na stejnou disciplínu, což znamenalo, že absolvovali většinu házecích tréninků společně. Od této doby jejich přátelství trvá a tráví spolu hodně i času i mimo atletické prostředí. Pokud jede skupina na soustředění či závody, kde se přespává, bydlí na pokoji vždy spolu. Kromě toho má **Felix** bližší vztah i s **Benjamínem**, se kterým začal v průběhu výzkumu bydlet, což znamenalo, že spolu začali trávit i více volného času. „*Jako z mého pohledu, kromě Hynka mám rád ještě Benjamína, protože taky hází kladivem...*“ (Felix, 19). To ukazuje, že stejně jako dříve v případě Hynka, bylo důležitým faktorem sblížení to, že se oba sportovci soustředí na stejnou disciplínu.

Dalším velkým přátelstvím je to mezi **Danielem a Jakubem**. Toto přátelství netrvá dlouho a začalo se vytvářet především během výzkumu, kdy se z nich stali opravdu dobří přátelé, kteří spolu tráví hodně času i mimo atletické prostředí. Ač se každý specializuje na jinou disciplínu, absolvují většinu tréninků spolu. Stejně tomu je i v případě ubytování na soustředění. „*No tak já a Dan, my trénujem hlavně spolu, že máme i spolu plán (tréninkový plán – pozn. aut.) a tak.*“ (Jakub, 17). To opět ukazuje, jak důležitou roli v přátelství ve skupině hraje absolvování společných tréninků.

Několik členů skupiny **bydlí společně**, což je také faktor, který má vliv na bližší vztahy ve skupině. Nejvíce členů skupiny žije pospolu na **ubytovně**, která se nachází přímo na atletickém stadionu, kde skupina trénuje a která slouží pouze pro sportovce. Na ubytovně bydlí lidé ze skupiny, kteří nejsou přímo z města, kde skupina trénuje. Společně tam bydlí Alex, Cecílie, Izabela, Gabriel a Eduard. První tři jmenovaní tam žijí již delší dobu, ale Eduard s Gabrielem se nastěhovali až ke konci výzkumu, v lednu 2020. Do této doby bydlel Eduard společně s Benjamínem. Když byl ve městě Gabriel, tak také vždy přespával v Eduardově pokoji v Benjamínově bytě. Kvůli vzájemným neshodám se však rozhodli přestěhovat na atletickou ubytovnu. Rozhodli se tak také z důvodu, že s Alexem a Cecílií si rozumí více a mají bližší vztah, protože jsou všichni společně v podskupině číslo jedna (obr. č. 1). Druhým místem, kde spolu bydlí více členů skupiny dohromady, je již zmiňovaný **byt Benjamína**. Kromě zmiňovaného Eduarda s Gabrielem, kteří se v lednu odstěhovali, tam s Benjamínem

bydlí Felix. Jejich společné bydlení mělo vliv na to, že spolu přirozeně trávili více času, díky čemuž se začali přátelit více než tomu bylo před společným bydlením

6.3. Rozdělení na podskupiny

Ačkoli má skupina pouze dvanáct členů a dá se tedy považovat za skupinu malou, dělí se ještě na dva menší celky. Toto rozdělení je způsobeno zejména věkem atletů a rozdílností jejich názorů. Do těchto dvou skupin se řadí všichni sportovci ve skupině, až na jednu atletku, která se nachází **mimo** tyto skupinky. Rozdělení skupiny je pro přehlednost zaznamenáno na obrázku č. 1, společně s výše zmiňovanými přátelskými vztahy.

Již během pozorování jsem zjistila, že je skupina rozdělena také na **dva menší celky**, což se potvrdilo i v následných rozhovorech. Toto formování je primárně ovlivněno dvěma faktory. První z faktorů představuje **věk aktérů**, ačkoli jeho vliv není výlučný. V první skupině jsou oba nejstarší atleti, tedy Alex a Cecilie a v té druhé jsou pak naopak ti nejmladší, Benjamín, Daniel a Jakub. Aktéři, kteří jsou pak věkově na středu, tedy ti, kterým je 18 a 19 let, jsou pak v obou skupinách. „...vnímám, že je to rozdělené nějak na dvě části, nebo skupiny. Jedna ta část, nebo skupina je obsáhlejší, kde jsou lidi v mém věku, ale já tam nezapadám, takže jsem spíš v té druhé skupině a Cecilie, Alex a Gabriel a ta druhá skupina je pak Benjamín, Felix, Hynek, Izabela a ten zbytek no.“ (Eduard, 18). To potvrzuje i Daniel „Myslím si, že je to jako rozdělný tak do těch dvou skupin (pauza) nebo dvou a ten zbytek. Tak myslím si, že ty starší. Cecilie, Alex a pak Eduard s Gabrielem, no a pak jsme my, ty mladší.“ (Daniel, 16).

Druhým faktorem, kterým bylo rozdělení způsobeno byla také **rozdílnost názorů**, kterou mezi sebou členové obou skupin měli. Tyto rozdíly se týkaly zejména trávení volného času, ale také přístupu k tréninku nebo k předzávodní přípravě. „Nemyslím rozdělení na mladší a starší, ale ono to asi je spíš ohledně těch názorů, co máme. Možná i tím věkem ale spíš třeba tím, že když jsou kluci spolu tak se baví i víc mimo atletiku, a proto si rozumí.“ (Felix, 19). To naznačuje, že kromě věku a rozdílných názorů souvisí rozdělení skupiny také s bližšími přátelstvími mezi členy zkoumané skupiny. Nelze však říci, že by toto rozdělení mělo výrazný vliv na hierarchii ve skupině, jelikož v obou skupinách se nachází aktéři, kteří jsou na vrcholku i na středu skupiny.

V těchto dvou skupinkách se nenachází všichni členové skupiny. Jeden člen skupiny nepatří ani do jedné z nich. Je to Karina, která je ve skupině zařazena na nejnižší pozici

v hierarchii. „*No a Karina je vlastně úplně mimo skupinu... ta má vlastní skupinu (úsměv).*“ (Alex, 24). Nejde však o případ, kdy by ji jedna či obě skupiny vyčlenily, ale Karina se obou skupin straní ze své vlastní vůle. „*A pak je tady Karina, ta je jako hodně individuální a ta je hodně sama.*“ (Felix, 19). Nepodniká žádné pokusy o začlenění mezi ostatní členy ani nereaguje na podněty vycházející od jiných členů skupiny. Proto lze předpokládat, že je se svou pozicí spokojená.

Dříve představené společné bydlení bylo často spojeno také s již zmiňovanými konflikty, které nakonec vedly ke stěhování Eduarda a Gabriela. Při výzkumu jsem však nezaznamenala, že by tyto konflikty ovlivňovaly skupinovou hierarchii. Nejčastěji byly způsobeny **rozdílnými názory týkající se tréninku** a rozdělení skupiny na dvě podskupiny. „*Eduard nám vypráví, že když jeli s Benjamínem v pátek domů z tréninku tak mu Benjamín řekl, že by si měl zvolit stranu. Eduard na se ho ptal, jak to myslí. Benjamín mu odpověděl, že by si měl vybrat stranu, ke komu se přidá. Jestli k Cecílii a Alexovi nebo k ostatním. Když to chtěl Eduard vysvětlit, řekl mu Benjamín, že my dva neumíme vypnout a jsme moc vážní. Eduard by podle něj neměl brát atletiku tak vážně a měl by se k nim přidat, aby občas vypnul.*“ (Pozorování, 12.8. 2019). Eduard se však rozhodl, že se bude více přátelit s atlety ze skupiny č. 1, tedy s Cecílií a Alexem, a skupina ho tak začala vnímat.

6.4. Začlenění nováčků

Jelikož je sportovní skupina řazena mezi skupiny otevřené, povoluje novým členům vstup do ní. Protože se v tomto konkrétním případě jedná o skupinu výkonností, jsou na nováčky při vstupu kladeny určité nároky, například výkonnostní (Slepička, Hošek, Hátlová, 2009). To však není ve zkoumané skupině podmínkou, většinou je dána všem nováčkům ve skupině stejná příležitost. V průběhu mého výzkumu, v létě 2019, se ke skupině připojili dva noví atleti, kteří již byli zmíněni v úvodu – Eduard a Gabriel, kteří se atletice věnují již několik let a dosahují dobrých výkonů, takže byli bez problémů přijati do skupiny. „*Tak kdokoliv přijde, tak dostane šanci. Teďka je to na nich vidět, že vlastně hnedka přišli a Gabriel tu byl týden na soustředění a pak ještě jeden týden a myslím si, že je plnohodnotnej člen skupiny a stejně tak Eduard, co tady je ob týden. Myslím si, že vlastně během čtrnácti dnů oba zapadli a nebyl žádný problém.*“ (Alex, 24). Když jsem se při některých rozhovorech dostala právě k tématu příchodu nováčků do skupiny, bylo zajímavé sledovat jejich začleňování, jelikož probíhalo rozdílně a rychleji, než by tomu bylo u někoho, kdo s atletikou teprve začíná. Při začleňování do skupiny

si nováčci osvojují skupinové jednání a získávají také práva a povinnosti člena skupiny. Dochází i k osvojení skupinového myšlení a skupinové identity (Novotná, 2010).

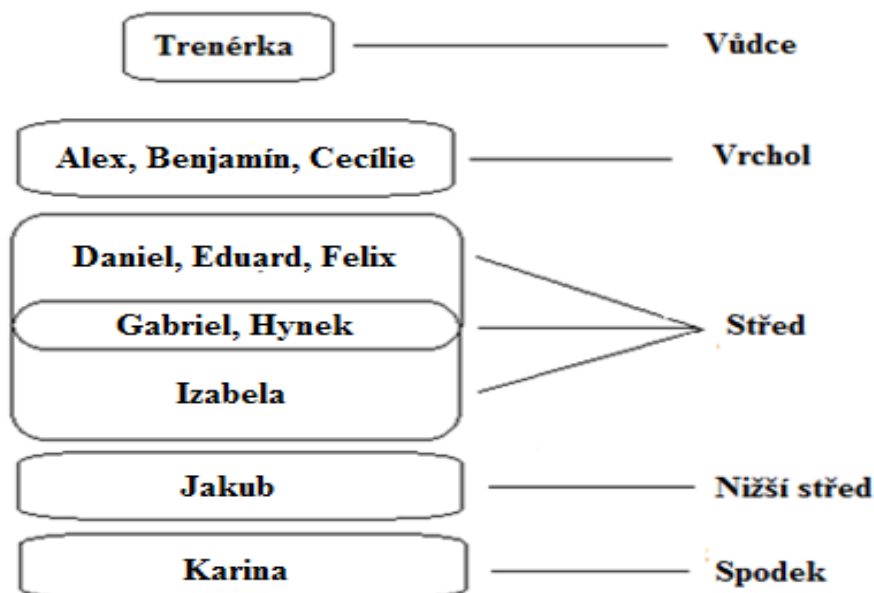
Ke zkoumané skupině se Eduard s Gabrielem přidali z důvodu úmrtí trenéra. Kvůli tréninku v této atletické skupině museli udělat mnoho změn v životě, protože oba původně pochází z města, které je od toho, kde sídlí tato skupina, vzdáleno více než tři hodiny cesty. Eduard měl možnost individuálního plánu na své střední škole, takže je týden ve městě, kde studuje a týden v tomto městě. Kvůli tomu si také musel sehnat bydlení, což bylo již rozvedeno v předchozí části. Gabriel takovou možnost od své školy neměl, tak se účastnil hlavně soustředění a na tréninky dojížděl v době prázdnin. Oba mají v plánu přihlásit se na univerzitu, která se nachází ve stejném městě jako skupina. Je tomu tak především z důvodu jednoduššího spojení tréninku a studia.

Při začleňování těchto dvou nových atletů hrálo také důležitou roli to, že se skupinou netrénovali na stálo, ale pouze za skupinou v rozdílných intervalech dojížděli. V Eduardově případě to bylo o poznání častěji než u Gabriela, což se promítlo v tom, že jejich ostatní členové na jejich začlenění pohlížejí trochu rozdílně. Eduard se do skupiny zařadil rychleji a skupina to tak začala brát jako svého člena dříve než Gabriela. *„Já myslím, že dobrý. Tak Gabriel vlastně ten jezdí jen na ty soustředka nebo na prázdniny. No a Eduard, jak je tu ob tejdén, tak že jsme ho vzali víc než Gabriela, že jsme si na něj zvykli. A jak jsme byli v tom Nymbu,“* (na soustředění – pozn. aut.) *„tak mi prostě přišlo divný, že tam ten Gabriel je. Eduarda jsem měl už tak nějak zažitýho a zařadil se dobře.“* (Jakub, 17).

6.5. Konsensuální hierarchie

Východiskem mého uvažování o hierarchii ve zkoumané tréninkové skupině je konsensuální hierarchie, kterou jsem vytvořila na základě výpovědí svých informátorů (obrázek č. 2). Označení konsensuální jsem zvolila na základě skutečnosti, že se na ní shodovali všichni informátoři a nebyly zde zaznamenány výrazné odchylky. Nedochozí zde tak ke střetu subjektivní a objektivní pozice, a proto je ve skupině stabilní systém pozic (Slepička, Hošek, Hátlová, 2009). Zajímavou skutečností je, že rozdělení na skupinky nemá velký vliv na hierarchii celé skupiny.

Obrázek č. 2 – Konsensuální hierarchie ve skupině

Zdroj: vlastní

7. ASPEKTY UTVÁŘENÍ HIERARCHIE

7.1. Výkonnost a píle

Sportovní výkonnost má beze sporu největší vliv na postavení atleta v hierarchii zkoumané skupiny. V této podkapitole bakalářské práce se věnuji tomu, jak je to s atletickou výkonností ve skupině a jaký má výkonnost vliv na postavení v hierarchii tréninkové skupiny. S pojmem výkonnosti je úzce spojena také píle, kterou chápeme jako tréninkové nasazení a přístup, který sportovci k tréninku zastávají. To je také faktor, který má na postavení ve skupině nepopiratelný vliv. Tyto dva pojmy spolu úzce souvisí a nelze o nich psát odděleně.

V první části představím systém, podle kterého funguje systém závodů, které jsou pořádány Českým atletickým svazem a jaké jsou podmínky účasti na těchto závodech. Vysvětlení tohoto systému je důležité pro následné pochopení výkonnosti jednotlivých atletů, která se odvíjí od jejich úspěšnosti na těchto závodech. Následně se budu věnovat faktické účasti atletů ze zkoumané skupiny na závodech v halové a venkovní sezóně v roce 2019 a také úspěchům, kterých na těchto závodech dosáhli. V další části se přesunu k datům získaným vlastním výzkumem a zaměřím se již konkrétně na to, jaký je vliv výkonnosti atleta a jeho tréninkového nasazení na jeho postavení ve skupině.

Podmínky účasti na závodech

Mistrovství republiky

Pro účast na mistrovství republiky není nutné splnit výkonnostní limit, ale je důležité umístění v průběžných tabulkách Českého atletického svazu (ČAS – statistiky – průběžné tabulky) v příslušné kategorii. Počet atletů přijatých na MČR se liší v každé kategorii. Vždy jde o nejlepších 14-18 atletů podle tabulkového umístění. Počet startujících v jednotlivých kategoriích ukazuje tabulka č. 2. Od nejmladší kategorie, žáků, se směrem k dospělým počet startujících snižuje. Z toho vyplývá, že čím je atlet starší, tím je obtížnější se MČR zúčastnit.

Tabulka č. 2 – Počet startujících na MČR

Kategorie	Počet startujících
Žactvo	18
Dorost	16
Junioři	16
Do 22 let	16
Dospělí	14

Zdroj: ČAS, 2019b

V roce 2019 se mistrovství republiky zúčastnilo celkem 10 z 11 atletů ve skupině. Kdyby se v počátku sezony Karina nezranila, účastnila by se podle výkonu v tabulkách i ona. Všichni tito atleti startovali na republikovém šampionátu své kategorie a k tomu se tři závodníci z mládežnické kategorie (junioři a do 22 let) účastnili navíc také MČR dospělých. K tomu je třeba mít splněný výkon hmotností náčiní, které odpovídá dospělé kategorii. To se například u juniorů a mužů liší a je tedy obtížnější hodit výkon těžším náčiním. Kategorie do 22 let má v ženské i mužské kategorii shodné náčiní jako dospělí. Tyto rozdíly v hmotnosti závodního náčiní jsou znázorněny v tabulce č. 3.

Tabulka č. 3 – Hmotnost náčiní

Disciplína	Kategorie				
	Dorostenky	Juniorok, ženy	Dorostenci	Junioři	Muži
Koule	3 kg	4 kg	5 kg	6 kg	7,26kg
Kladivo	3 kg	4 kg	5 kg	6 kg	7,26kg
Disk	1 kg	1 kg	1,5 kg	1,75kg	2 kg

Zdroj: ČAS, 2018

Zahraniční závody

V sezoně 2019 se závodů v zahraničí zúčastnili celkem čtyři atleti z tréninkové skupiny. Kromě jedné soutěže v Německu členové skupiny odjížděli na zahraniční závody jednotlivě či pouze s trenérkou, protože věkově spadají do různých kategorií, podle kterých jsou tyto akce

rozděleny. Účast na zahraničních závodech je podmíněna výkonností. Pro pozvání na mítink je důležité mít co nejlepší sezonní výkon (označovaný jako SB²), podle kterého si pořadatelé vybírají závodníky. Pro účast na vrcholných akcích (ME, MS příslušné kategorie) je nutné splnění výkonnostního limitu, který stanovuje Český atletický svaz³. Splnění limitu je nutné potvrdit přímo v konkrétní sezoně, neakceptují se výkony dosažené například rok před tím. (ČAS – reprezentace – nominační kritéria). V případě splnění nominačních kritérií potom ČAS hradí nominovaným atletům veškeré výdaje spojené se závody (cesta, ubytování, jídlo) a také jim poskytne vybavení (oblečení, tašky).

Účast na závodech

Zahraniční závody

V sezoně 2019, kdy probíhal tento výzkum, splnili limit na vrcholnou akci dva atleti. Jedním z nich byl **Benjamín**, který splnil limit v hodů kladivem v kategorii dorostenců. Díky tomu odletěl reprezentovat do ázerbájdžánského Baku na Evropský olympijský festival mládeže, což byla nejvýznamnější akce pro evropské atlety této věkové kategorie. Druhým člene skupiny, který odcestoval na vrcholnou akci byla **Cecilie**. Ta se svým výkonem nominovala na Mistrovství Evropy v kategorii do 22 let.

Kromě těchto vrcholných akcí se atleti zkoumané tréninkové skupiny zúčastnili v sezoně 2019 také prestižního vrhačského mítinku v německém Halle. Účast na tomto mítinku zajišťoval také ČAS, avšak nebyly nastavené žádné výkonnostní limity, které by atlet musel splnit, aby se soutěže mohl účastnit. Proto není účast na zahraničním mítinku ceněna tak, jako na vrcholné akci. Avšak v atletickém světě se jedná stále o prestižní závod, na kterém není jednoduché dostat se na startovní listinu. Na základě výkonnosti v úvodu sezony (květen 2019), byli svazem vybráni atleti s výkonností vhodnou na tyto závody. Celkem se jednalo o třicet atletů z celé republiky z kategorie dorostu až po atlety do 22 let. Na tyto závody odcestovalo ze zkoumané skupiny celkem 5 atletů – Benjamín, Cecilie, Daniel, Eduard a Felix.

² SB = season's best. Nejlepší dosažený výkon atleta v sezoně.

³ Dále uváděný jako ČAS.

Mistrovství republiky

Mistrovství republiky, alespoň své věkové kategorie, se zúčastnili všichni atleti ze skupiny, kromě Kariny. Ta na Mistrovství republiky nezávodila vinou zranění, které si přivodila krátce po začátku sezóny. Výkon, který stihla předvést na závodech na začátku sezóny, v období před zraněním, by jí na účast na Mistrovství republiky zajistil. Lze tedy říci, že všichni členové skupiny patří do šestnácti nejlepších závodníků ve své disciplíně a věkové kategorii. Pro přehlednost je účast a úspěšnost na závodech zaznamenána v tabulce č. 4.

Tabulka č. 4 – Výkonnost atletů v sezóně 2019

Jméno	Kategorie	Vrcholná akce	Mezinárodní závody	Medaile z MČR	Účast na MČR
Benjamín	Dorost	Ano	Ano	4	Ano
Cecílie	Do 22let	Ano	Ano	2	Ano
Alex	Dospělí	Ne	Ne	1	Ano
Daniel	Dorost	Ne	Ano	2	Ano
Eduard	Junioři	Ne	Ano	1	Ano
Felix	Junioři	Ne	Ano	1	Ano
Hynek	Junioři	Ne	Ne	1	Ano
Gabriel	Junioři	Ne	Ne	0	Ano
Izabela	Junioři	Ne	Ne	0	Ano
Jakub	Dorost	Ne	Ne	0	Ano
Karina	Junioři	Ne	Ne	0	Ne (zranění)

Zdroj: vlastní

Nejúspěšnějším atletem skupiny, co do počtu medailí, je Benjamín. Kromě tří medailí z venkovního dorosteneckého šampionátu získal v halové sezóně titul mistra republiky. Kromě Benjamína získali více medailí z atletického šampionátu ještě Cecílie a Daniel. Oba z nich vyhráli dvě medaile. Ostatní členové skupiny, kteří získali jednu medaili na MČR, byli Alex, Eduard, Felix a Hynek.

Bez medaile zůstali Gabriel, Jakub a Izabela. První dva zmiňovaní pak zaznamenali finálovou účast v mistrovském závodě, což znamená, že skončili při nejhorším na osmém místě. Jakub se do finále neprobojoval, avšak vzhledem k jeho výkonnosti a tabulkovému postavení byla samotná účast mezi šestnácti nejlepšími na dorosteneckém šampionátu považována za úspěch.

Vliv výkonnosti a tréninkové píce

V předchozí části byl popsán systém závodů v České republice i v zahraničí a možnost kvalifikace na tyto akce. Následně byly představeny úspěchy členů skupiny, kterých dosáhli na mezinárodních závodech i na Mistrovství republiky. Nyní se dostáváme k samotnému vlivu výkonnosti na postavení v hierarchii skupiny. Tyto dva pojmy, výkonnost a píce, jsou velmi úzce provázány. Dobrých výkonů není možné dosáhnout bez píce, avšak píce nemusí vždy znamenat také výborné výsledky. Co ve zkoumané skupině znamená píce, vysvětluje Alex „*Tak plnit si ten plán, (tréninkový plán – pozn. aut.) mít nějaký cíle, nějaký sny, snažit se plnit co trenér řekne.*“ (Alex, 24).

Mezi členy skupiny je **výkonnost** viděna jako nejvýraznější faktor, který má na skupinovou hierarchii vliv. Podle Slepíčky, Hoška a Hátlové (2009), je velmi úzká spojitost mezi sportovní výkonností a pozicí jedince ve skupině. V případě, že nastane výpadek ve výkonnosti, může to mít výrazný vliv i na pozici sportovce ve skupině. Důležitost výkonnosti ukazuje i sama trenérka. „*Určitě navrchu jsou ti nejlepší, nejúspěšnější závodníci – výkonnostně, byť nemusí být nejstarší, ale výkonnostně jsou určitě o jeden stupeň výš než zbytek...*“ (Trenérka). A potvrzuje to také Izabela „*Určitě si myslím, že lidi, co něco dokázali a jsou v tý atletice dobrý, tak by měli mít přednost před těma, co jsou níž. A asi to v tý naší skupině tak funguje.*“ (Izabela, 18). Na čemž lze vidět, že důležitým kritériem úspěchu je výkonnost, stejně jako úspěchy, kterými jsou myšleny medaile, a účast na vrcholných závodech. Tím, že výkonnější atleti by měli mít přednost před ostatními, je myšlen jeden z projevů hierarchie ve skupině, které bude představovat následující kapitola číslo 8.

Nelze hovořit o výkonech, aniž bychom nezmínili také **přístup k tréninku**. „*Tak asi to, co chtějí tomu tréninku, tomu sportu obětovat. A pak druhá věc je výkonnost.*“ [A co bys řekl, že je důležitější?] „*Tak mluví pak výkony, že (úsměv), ale ve výsledku to jsou výkony, a to, co nadřeš. Takže tu hierarchii pak určuje to, co ten člověk dosáhne v tom sportu.*“ (Eduard, 18). Tím ukazuje, že pro dosažení nejlepších výkonů je důležitý také adekvátní trénink a přístup k němu. Správný přístup k tréninku je považován za typ chování, které skupina očekává od ostatních členů.

Již bylo nastíněno, že ne vždy se vysoké tréninkové nasazení pojí se stejně vysokými výkony. Dobře je to vidět na příkladu Felixe, který si tento rozdíl sám uvědomuje. „*...u každého to záleží. Třeba já trénuju skoro nejvíc, a kdyby se to bralo podle tý píce... no a někteří mají větší talent, a právě díky tomu talentu, i když trénujou třeba stejně jako já nebo míň, tak jsou*

prostě výkonnostně lepší.“ (Felix, 19). V tom naráží na Benjamína, který trénuje v podobném rozsahu jako Felix, ale z MČR má hned několik medailí a také splnil limit na vrcholnou evropskou akci. To však neznamená, že by měl Felix špatné výkony – jak jsme se dozvěděli z tabulky č. 5, na Mistrovství republiky získal medaili. Felixovo vysoké tréninkové nasazení potvrzuje Jakub. *„No, jako Felix, on fakt trénuje jak blázen, že chodí i o víkendu a takhle.“* (Jakub, 17). Ve skupinové hierarchii je Felix zařazen na pozici, kde se také nachází aktéři, kteří mají lepší výkonnost než on. Felix je tak zařazen právě z důvodu jeho vysoké tréninkové píce a nasazení, které vnímají i ostatní členové skupiny. Stejně působí tréninková píle na posun v hierarchii u Gabriela. Ve skupinové hierarchii je před Hynkem, ačkoliv Gabriel nezískal žádnou medaili na MČR a Hynek ano. Právě jeho lepší tréninková píle ho posunula v hierarchii směrem vzhůru.

Stejně tak, jako má velká tréninková píle kladný vliv na postavení jedince ve skupině, má její nedostatek **negativní účinek** na vyšší pozici jedince ve skupinové hierarchii. To je vidět nejlépe na příkladu Kariny, která na rozdíl od ostatních členů skupiny, kteří obvykle trénují každý všední den a někdy i o víkendech, přijde na trénink dvakrát do týdne. *„Když bych porovnával Alexe a Benjamína s Karinou, tak prostě ta Karina to má spíš jen pro ten pocit, že něco dělá. A Alex s Benjamínem tomu dávaj všechno, tomu tréninku, a jsou tady fakt často.“* (Jakub, 17). To doplňuje Felix, který vidí Karinu ve skupinové hierarchii na spodu především kvůli nedostatku tréninkového nasazení. *„A pak je tady Karina, tu vnímám jako člena týmu, ale protože není až zas tak výkonná, a hlavně protože až zas tak nechodí, tak ji vnímám jako že je na spodku.“* (Felix, 19).

Když jeden člen skupiny trénuje méně, je to ostatními členy viděno převážně negativně. Jedná se totiž o narušení chování sportovce, které od sebe ostatní sportovci navzájem očekávají. Jelikož je Karina jediným členem skupiny, který trénuje s výrazně menším nasazením, je to členy skupiny silně pocíťováno. *„Tak myslím si, že hlavně k tomu abys byla uznávaná tak musíš makat, protože když ten jeden nemaká a my všichni makáme, tak tě to jako sere spíš“* (Daniel, 16). Což přímo odkazuje na Karinu. V počátku výzkumu docházel také Jakub na stadion méně, ale během léta, kdy se začal více přátelit s Danielem, se četnost jeho tréninků výrazně zvýšila. S tím byl spojen také mírný nárůst výkonnosti, díky kterému se dostal na MČR. *„Jakuba, toho jsem bral donedávna jako Karinu, ale protože se začíná zlepšovat, tak ho beru jako s větším respektem. A taky proto, že dřepuje (stejně váhy – pozn. aut.) jako já (smích).“* (Felix, 19). Kromě zvýšení výkonnosti je také vyšší tréninkové nasazení spojené s větším uznáním u členů skupiny a tím pádem se zlepšením pozice v hierarchii skupiny.

Zajímavý pohled na vztah tréninkové výkonnosti a píce má trenérka. V mládežnických kategoriích, kde jsou nejčastěji ti nejlepší i nejtalentovanější, nemusí být tréninková píle tak důležitá. Z dlouhodobého hlediska, které získala trenérka léty zkušeností s trénováním atletů, zastává názor, že píle následně poráží talent a mnohem častěji pak atlet zůstane u sportu i v dospělosti. „... když se člověk věnuje tomu trénování delší čas, tak zjistí, že špičkový talentovaný závodník, který to má takzvaně zadarmo nevydrží tak dlouho zátěž a skončí dřív s výkonnostním až vrcholovým sportem a skončí dřív než závodník, který v mládežnické kategorii je, řekněme trochu slabší, ale je řekněme pracovitý, přemýšlivý a pilný a vydrží. Vydrží až do dospělosti.“ (Trenérka)

7.2. Věk a délka členství ve skupině

Z dat získaných při výzkumu vyplynulo, že kromě výkonnosti a přístupu k tréninku ovlivňuje postavení ve skupině i věk. V případě věku nelze nezmínit také délku členství ve skupině, stejně tak dobu, po kterou se sportovec věnuje atletice. Níže je popsáno, jak délku členství ve skupině a také věk zkoumaných atletů vidí ostatní sportovci a jak důležitou roli ve skupinové hierarchii podle nich hraje, případně, jaký je mezi věkem a hierarchií vztah. Věk, doba, po kterou se sportovec zaměřuje na vrhy, a také délka členství ve skupině, jsou zaznamenány v tabulce číslo 5.

Tabulka č. 5 – Věk atletů a délka členství ve skupině (k lednu 2020)

Člen	Věk	Zaměření na vrhy (měsíce)	Členství ve skupině (měsíce)
Alex	24	141	65
Benjamín	17	34	34
Cecílie	22	113	17
Daniel	16	41	41
Eduard	18	72	7
Felix	19	80	42
Gabriel	18	73	5
Hynek	19	53	53
Izabela	18	36	36
Jakub	17	18	18
Karina	18	40	27

Zdroj: vlastní

Při popisu vlivů na postavení jedince ve skupině, zmínila trenérka kromě přístupu a výkonnosti také věk. „*A hierarchie je v podstatě nastavená úplně jednoduše, nejen podle věku, ale také podle výkonnosti a úspěšnosti jednotlivých závodníků. Ten věk na to má roli, protože ti starší závodníci jsou mnohem zkušenější než ti mladší.*“ (Trenérka). To vidí stejně i Daniel, podle kterého je věk také důležitým faktorem ovlivňujícím skupinové postavení. „*No tak vnímám to tak, že ty starší a výkonnostně lepší jsou na výši.*“ (Daniel, 16). Spojitost mezi věkem a zkušenostmi si uvědomuje také Jakub, který, stejně jako Daniel, odkazuje především na Alexe, který na atletickém stadionu i ve skupině trénuje nejdéle ze všech zkoumaných a je také nejstarším sportovcem ve skupině. „*No tak Alex je určitě nejvěš, protože má největší zkušenosti tady.*“ (Jakub, 17).

Na postavení v hierarchii nemá vliv pouze věk sportovců, ale také doba, po kterou se vrhy zabývají. Tyto dva faktory jsou spolu však úzce propojeny, protože čím je člověk starší, tím se většinou věnuje sportu delší dobu. Samozřejmě mohou nastat výjimky, kdy s atletikou sportovec začne později a také dosáhne dobré výkonnosti, ale nikdo takový ve zkoumané skupině není. Na otázku, jak vidí strukturu skupiny, odpovídá Jakub „*...je to tady takový složitější v naší skupině, protože jste tady vy, jste tady nejstarší a jste tady nejdýl.*“ [Kdo konkrétně?] „*Alex a Cecilie. Jsou tady (na stadionu – pozn. aut.) už hodně dlouho a já to pořád vnímám tak, že jsou takový ještě nad náma, protože jsou nejstarší a nejvýkonnější z nás.*“ (Felix, 19). To lze dobře pozorovat u Alexe, který je nejstarším členem zkoumané skupiny, ve které trénuje více než pět let. Na atletickém stadionu trénuje ještě delší dobu, přes dvanáct let. Že nelze uvažovat pouze o věku, ale také o délce členství ve svém rozhovoru potvrzuje Daniel. „*Alexe беру так, že je tu nejstarší i věkem...*“ (Daniel, 16). Z toho vyplývá, že u Alexe hrají roli všechny tři faktory – jeho věk, doba členství ve skupině a doba, po kterou se věnuje vrhům.

To, že může mít doba členství ve skupině menší vliv na hierarchii než to, jak dlouho se jedinec věnuje atletice, je vidět na příkladu Cecilie. Ta se skupinou v době ukončení výzkumu trénovala pouze něco málo přes rok. Ve skupinovém průměru je tedy členkou skupiny kratší dobu, avšak na konkrétním atletickém stadionu trénuje přes osm let, a ještě o něco delší dobu se zaměřuje přímo na vrhy. I přes krátkou dobu ve skupině je ve skupině na vrchu a ostatní členové skupiny ji vidí jako zkušenou, protože se vrhům věnuje delší dobu. Kromě toho u ní má na hierarchii vliv i její věk, protože je ve skupině druhou nejstarší.

Můžeme tedy říci, že důležitými faktory, které mají na postavení v hierarchii vliv, jsou věk atleta, doba členství ve skupině a pak také doba, po kterou se zaměřuje na vrhy. Nelze však

jasně říci, že u každého atleta jsou to tyto tři faktory, které ovlivňují jeho pozici. Mohou to být všechny tři, ale stejně tak to může být kombinace pouze dvou faktorů, jako v případě Cecílie.

7.3. Přátelství

Dalším faktorem, který ovlivňoval hierarchii ve skupině, byl vliv přátelství. Blízká přátelství ve skupině jsou představena v kapitole č. 6. Nyní se zaměřím na to, jak konkrétní přátelství ovlivnilo pozici jedince. Tento konkrétní aspekt hierarchie je dobře vidět na přátelství mezi Danielem a Jakubem.

Zatímco Daniel je ve skupině delší čas, Jakub se jednoznačně řadí mezi členy, kteří přišli do skupiny před kratší dobou. V podkapitole, která se zabývá výkonností a pílí, je uvedeno, že v době zahájení výzkumu nedocházel Jakub na trénink příliš často, což se s postupem času začalo měnit. Tato změna má rozhodně spojitost s tím, že vzniklo přátelství mezi ním a Danielem. *„Jo tak já si myslím, že tohle (přátelství – pozn. aut.) má na Jakuba určitě vliv, protože jsem si ho vzal jako náhradu za Pepu (bývalý člen skupiny – pozn. aut.) a prostě já si myslím, že nám oboum to pomůže. Protože ve dvou se to táhne líp než sám. A jako funguje to dobře. Jakub se zlepšuje a já se vracím do režimu (po zranění – pozn. aut.).“* (Daniel, 16). S tím souvisí i to, že přátelství neovlivňuje pozitivně pouze Jakuba, ale také Daniela, který po odchodu jeho kamaráda Pepy ze skupiny absolvoval většinu tréninků sám. Nyní, díky přátelství s Jakubem, získal zároveň sparingpartnera. To, že začal Jakub více trénovat, vedlo samozřejmě ke zlepšení jeho výkonů, ale také k tomu, že se ve skupinové hierarchii posunul výše. *„Myslím, že ti taky může hodně pomoci, když se s tebou začne bavit někdo z té vyšší části (pauza). To určitě. Třeba bych řekl, že teď Jakub, jak se snaží a já jsem se s ním začal bavit. Tak si myslím, že tím, že se baví se mnou, se dostává z té úrovně, kde je Karina.“* (Daniel, 16). To opět kromě přátelství ukazuje i důležitost přístupu k tréninku na postavení v hierarchii.

Vliv přátelství a skupinové hierarchie není patrný pouze v případě Jakuba a Daniela. Jak již bylo zmíněno v představení skupiny, do skupiny přibyli během léta dva noví členové. Eduard, tedy ten, který se do skupiny začlenil rychleji, často absolvuje tréninky s Alexem. Z počátku to bylo především z důvodu stejné specializace, později již také z důvodu přátelství mezi nimi. I to pomohlo Eduardově dobré pozici ve skupině. *„Když se někdo s někým začne bavit, tak ho vnímáš jako součást té části, že prostě když teď přišel Eduard a začal se bavit s Alexem, tak je jasný, že bude vnímanej v té vyšší části hierarchie. Ale samozřejmě i těma*

výkonama, ty má i tak. Podle mě souvisí jedno s druhým, ale určitě mají vliv ty vztahy.“ (Daniel, 16). Samozřejmě vliv na jeho pozici měly, kromě přátelství, také výkony a píle, ale je nesporné, že přátelství s Alexem bylo při Danielově začleňování a určování pozice důležité.

7.4. Vliv trenérky na hierarchii

Jedním z předpokladů, se kterými jsem do tréninku vstupovala, bylo to, že vliv na hierarchii ve skupině má také trenérka, s čím se také pojí případný vliv Alexe, jelikož je to její syn a mají mezi sebou velmi blízký vztah. Nejprve se zaměřím na jejich stručné uvedení a následně přejdu ke konkrétním faktorům, které se s nimi pojí, a které mají na hierarchii vliv.

Trenérka nezastává pouze tuto roli, ale zároveň je také předsedkyní oddílu a stará se o ekonomické záležitosti. Tuto práci dělala ještě předtím, než začala s trénováním vrhačů. Sama se v minulosti vrhům věnovala a v mládeži také reprezentovala Českou republiku v hodu diskem. I na základě těchto zkušeností se jí dostává mezi členy skupiny uznání. *„Koučka házela, takže tomu rozumí.“* (Jakub, 17). Po sportovní kariéře začala pracovat v kanceláři oddílu a před několika lety byla zvolena předsedkyní. V průběhu toho také pracovala na své kvalifikaci, přičemž se vypracovala na trenérku vrhů II. třídy, což je druhé nejvyšší možné dosažené trenérské vzdělání. Trenérství se nezačala věnovat ihned po získání kvalifikace, ale až poté, co začal sportovat Alex. Ten ve svých začátcích trénoval s jiným trenérem, ale po nějaké době změnil trenéra a začal trénovat právě se svojí matkou. To bylo pro trenérku hlavním impulzem k tomu založit skupinu.

V průběhu tohoto výzkumu dokončil Alex své vysokoškolské vzdělání a nastoupil na uvolněné místo v kanceláři oddílu, kde se věnuje administrativě a pomáhá s organizací závodů. Kromě toho také trénuje děti v případě, že některý ze stálých trenérů nemůže. Stejně jako trenérka, i Alex má licenci atletického trenéra, konkrétně je trenérem žactva. Jelikož je ve skupině nejstarší, často ostatním pomáhá s technikou vzpírání a házení. Spolu s trenérkou také sestavuje tréninkové plány pro ostatní členy skupiny. V případě, že není trenérka přítomna, vede místo ní tréninky. *„Protože má trenérka celý tento týden dovolenou, hlavní zodpovědnost přenesla na Alexe. Ten má tento týden na starosti, kromě svých běžných povinností v kanceláři také odpovídání na její e-maily a řešení problémů, které nevydrží do jejího návratu příští pondělí. Z tohoto důvodu byl tedy na tréninku jen Eduard a Daniel, který napsal Alexovi hned v neděli zprávu, kde ho poprosil, zda s ním může chodit tento týden házet, když je trenérka pryč.“* (Pozorování, 27.8.2019). Ostatní členové skupiny se po tu dobu připravovali buď sami,

nebo měli volno, jelikož o prázdninách se nekoná tolik závodů a neměli tak v blízké době závod, na který by se připravovali. Kromě Eduarda a Daniela měl s Alexem trénovat také Benjamín. V té době však probíhal konflikt mezi nimi, který byl způsoben již dříve zmíněnou rozdílností názorů na přístup k tréninku. „V neděli jsem byla u toho, když se trenérka domlouvala s Alexem, jak budou tento týden probíhat tréninky, když je na dovolené. Říkala mu, že jí dříve toho dne volal Benjamín, a řekl jí, že protože je trenérka celý týden pryč, tak si nepřeje, aby s ním chodil Alex házet. Alex na to odpovídá, že nechápe, proč by vůbec měl s Benjamínem jít házet, když se k němu poslední dobou chová takhle. Dodal, že by s ním nešel házet, ani kdyby to Benjamín chtěl. Trenérka z toho byla viditelně špatná, ale tohle, jak nám později pověděla, nebyla jediná věc, která ji při hovoru s Benjamínem nemile překvapila. Po tom, co jí řekl, že nepůjde házet s Alexem, jí oznámil, že jede na tři dny (po-st) na Slovensko do termálních lázní, i když ho brzo čekaly závody a byli předtím domluvení, že se na ně připraví.“ (Terénní deník, 27.8. 2019). Ani tento zjištěný konflikt neměl na hierarchii skupiny vliv.

7.4.1. Vliv samotné trenérky

Nyní se přesunu k tomu, jak je trenérka viděna členy skupiny a jaký je její vliv na skupinovou hierarchii. Trenérka figuruje ve skupinové hierarchii jako formální i faktický vůdce skupiny a všichni členové ji tak vnímají. „...tak samozřejmě trenérka by měla mít hlavní postavení a je v té hierarchii nejvyšší, je to takovej vůdce.“ (Felix, 19) Trenérka má ve skupině také velkou autoritu a mezi členy je hodně uznávaná. „Tak já ji vnímám prostě jako tu autoritu, prostě trenérka jako zákon, obrazně řečeno(smích). Já to tak vnímám. Trenérka prostě jak řekne, tak by to mělo bejt.“ (Daniel, 16).

Trenérky pozici a působení na hierarchii si členové skupiny uvědomují. Zároveň je to specifické v tom, že není přítomna na všech trénincích a mnohé se odehrává, když není přítomna. „Ona je podle mě takovej tmel. Ale ta naše skupina je hodně zvláštní v tom, že ta trenérka tam zas tak není. Jako máme ji na házení a píše nám plány do posilovny, ale každé si tady jedeme to svoje a jedeme hodně individuálně si myslím. Jiný trenéři to tak nemaj. Možná je to někdy na škodu, ale na druhou stranu nám dává hodně volnosti a všichni od nás jsou docela dost dobrý, hlavně na tu republikovou úroveň, což si myslím, že na republikový úrovni je naše skupina nejlepší. Takže trenérka slouží jako tmel, ale všichni jsme hodně individuální a myslím, že jsme si to rozhodli tak nějak hodně sami, jak je ta hierarchie.“ (Felix, 19). Podobně, jako Felix, vidí trenérčino působení na hierarchii Daniel. „Občas do toho zasahuje, ale spíš se

*tam ta hierarchie odehrává, když tam není.“ „...tak nějak se tvoří (hierarchie – pozn. aut.) mezi náma a trenérka, jak kdyby že to usměrňuje jako celek. Ne jako jednotlivce v tý hierarchii, ne že by někoho posouvala, nebo tak.“ (Daniel, 16). Ze získaných dat tedy lze říci, že trenérka **nemá na hierarchii přímý vliv**. Více než přímé působení na pozice ve skupině má trenérka částečný vliv na to, že je hierarchie ve skupině mezi členy pocíťována. „Trenérka třeba někdy už řekla, že je v tý skupině hierarchie, ale že bych tu hierarchii vnímala, to asi ne.“ (Izabela, 18). „Jako snaží se každému věnovat na stejno, ale musí to rozdělovat podle toho, kdo je na jaké úrovni a jak kdo se tomu chce věnovat a kdo ne.“ (Eduard, 18). To opět potvrzuje, že na hierarchii má velký vliv i výkonnost a přístup závodníka.*

Trenérka a její přístup mají na členy skupiny také **motivační působení**. „Trenérka dává každému šanci v tý skupině. Pochválí a ocení každého v tý skupině a pak jde fakt vidět, že pochvala od trenérky potěší. Nemusí to být perfektní, ale pak ti řekne že dobrý a ty se ještě víc snažíš. V tomhle týmu mám motivaci takovou, že se snažím předejhnat všechny ostatní a dostat se na ten vršek. A to už je roky, že se snažím se posouvat a posouvat. Takže v tom bejt dobrej mě motivuje hierarchie a pak taky nějaký osobní pocit sebezdokonalení. Je to náplň mého života a snažím se v tom bejt nejlepší.“ (Felix, 19). Trenérčin přístup motivuje sportovce ve skupině k tomu, aby se zlepšovali a zdokonalovali, což se pojí se zlepšením výkonnosti a tréninkové píle. To má pak za následek zlepšení pozice v žebříčku skupiny.

7.4.2. Vliv vztahu matky a syna

V předchozí části jsem představila, jaký má trenérka vliv na skupinovou hierarchii. Nyní se zaměřím na to, jak skupinu ovlivňuje vzájemný vztah matka-syn, který má s Alexem. Tento vztah však nemá vliv a to, že je Alex v hierarchii skupiny nejvýše. „Alexe беру tak, že je tu nejstarší i věkem i že je to syn trenérky. Ale to nevnímám tak, že proto by byl na tom vrcholu.“ (Daniel, 16). „Že Alex je syn od trenérky, to je jedna věc, ale tu hierarchii, to bych neřekl. (že má vliv – pozn. aut).“ (Eduard, 18). Jeho pozice je jasně určena věkem, zkušenostmi a také tím, že se snaží ostatním pomáhat. „No tak Alex je určitě nejvějš, protože má největší zkušenosti tady. A je to takovej taťka šmoula, víš co, v tý vesnici a rozdává ty rady (úsměv).“ (Jakub, 17)

Trenérka sama si není vědoma, že by jejich vzájemný vztah nějak skupinu ovlivňoval. „Co se snažím si celou dobu hlídat je to, aby nikdo ve skupině nemohl říct, že svého syna protlačuju, protože je prostě můj a ty ostatní děcka to vnímaj. Ale myslim si, že se tak neděje.

Nebo nejsem si vědoma, že bych ho protěžovala.“ (Trenérka). Členové skupiny na to však nahlízejí odlišně. „Hodně vnímám to, že Alex je syn trenérky. I když by to nepřiznala, ale prostě Alex je její syn. Tak si pak myslím, že když se pak prolínají třeba vaše názory (Skupiny 1 – pozn. aut.) a ona se podle toho má rozhodnout, tak nerozhoduje úplně spravedlivě. Myslím, že je to hodně subjektivní z její strany.“ (Alex, 18). Skupina si tedy silně uvědomuje, že je mezi Alexem a trenérkou blízký příbuzenský vztah, což může mít vliv na občasné konflikty, které ve skupině probíhají. Ne však na hierarchii ve skupině.

„Tak já myslím, že ty konfliktní osoby, jako Benjamín nebo Izabela, jako nic proti nim, ale přijde mi, že to jsou oni, kdo ty konflikty vyvolává, tak že oni si myslí, že Alex ovlivňuje trenérčiny názory a že všechno jde z Alexovy hlavy. A proto vzniká ten konflikt.“ (Jakub, 17). Tyto spory mohou být spojené částečně i s rozdělením skupiny na dvě podskupiny, jak bylo představeno v kapitole č. 6. „Já si myslím, že tohleto pochází přesně z toho, že trenérka je mamka Alexe, a protože se spolu hodně baví a navzájem se ovlivňují. Takže jste vy, co jste utvořili tu menší skupinku, a protože je trenérka vejš, tak je víc ovlivněná váma, takže je častěji po vašem, i když my si myslíme, že to není úplně dobře, a proto třeba my jsme z toho našťvaný.“ (Felix, 19). Tyto názorové střety byly nejčastěji spojeny s odlišnými názory na přístup k tréninku, který se u skupiny č. 2, tedy u věkově mladších z části lišil. Nelze však říci, že jsou konflikty výrazně ovlivněny hierarchií skupiny. Spory pramení především z rozdílnosti názorů obou podskupin a také z blízkého vztahu, který mezi sebou trenérka s Alexem mají.

8. PROJEVY SKUPINOVÉ HIERARCHIE

V předchozí kapitole jsem představila faktory, které mají vliv na utváření hierarchie. Nyní se zaměřím na konkrétní situace, ve kterých se skupinová hierarchie projevuje. Mezi situacemi, které vyplynuly z dat, je patrné, že hierarchie se nejčastěji projevuje při běžném tréninku, a to zejména při házení a v posilovně.

8.1. Házení

Pro správné pochopení projevů hierarchie při házení je důležité nejprve představit podmínky zázemí, které atleti zkoumané skupiny mají k dispozici. Podmínky pro trénink hrají u atletů důležitou roli a tomto případě nejsou úplně ideální, s čímž se také pojí situace, při kterých dochází k projevům skupinové hierarchie.

V letní části přípravy, kdy je příznivé počasí pro trénink venku, jsou tréninkové podmínky u všech disciplín stejné. Všichni atleti mohou házet venku. Venku také probíhají závody ve všech čtyřech vrhačských atletických disciplínách. Rozdíl nastává v zimní části přípravy, kdy teploty klesnou na nízkou hodnotu a atleti se přesouvají do vnitřních prostor. Ty však nejsou ve většině míst České republiky dostatečné. Ve městě, kde probíhal tento výzkum, jsou podmínky pro trénink v hale omezené. Nachází se zde hala a atletický tunel, který však nespravuje oddíl, ale spolek Sokol, takže do něj atleti ze zkoumaného oddílu mají přístup pouze 2-3 x do týdne po omezený čas.

V samotné atletické hale se nachází speciální síť, do které se dá házet koulí a diskem. Je tam také koulařský kruh se zarážecím břevnem. Kromě koule a disku je možné do sítě házet obecné odhody, které se provádí speciálním závažím s rukojetí. Diskaři a koulaři tedy mohou celou zimní přípravu odházet v relativně dobrých podmínkách v kryté hale. Specifické podmínky nastávají v zimě pro kladiváře. V České republice není v současné době žádný vnitřní sektor, kde by se dalo házet kladivem. Z toho důvodu musí absolvovat kladiváři větší část přípravy venku. Lze tedy říci, že kvůli nedostatečnému tréninkovému zázemí v České republice nehraje hala tak důležitou roli v kladivářském tréninku.

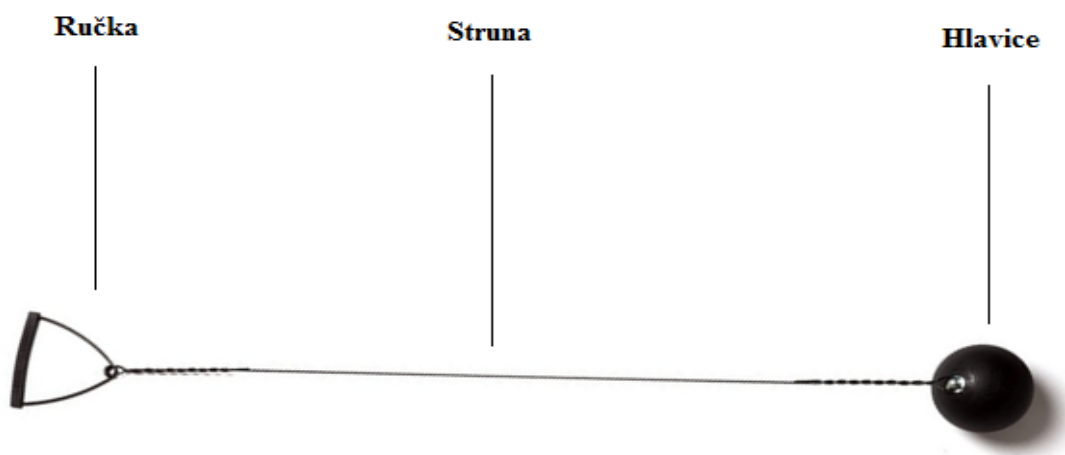
Jelikož podmínky pro trénink v zimních měsících nejsou ideální a atleti mají pouze omezený čas, po který se dostanou do vnitřních prostor, kde je možné házet, je nutné určit pořadí, v kterém půjdou házet. Na házení se chodí ve skupinách maximálně po čtyřech lidech, aby se trenérka zvládla všem na plno věnovat a zároveň nebyly příliš dlouhé pauzy mezi

jednotlivými pokusy. Ve vrhačském tréninku je důležitým aspektem to, aby bylo házení zařazeno na začátku tréninku, kdy není atlet ještě tolik unavený. „*Nebo i na házení. Třeba teď večer v hale, jdu házet já a pak jde házet prostě... no tak prioritně jako.*“ (Daniel, 16). V zimě jsou omezené hodiny tréninku uvnitř a zároveň je nutné dodržet skupiny po čtyřech. Právě v těchto případech byla při výzkumu jasně patrná skupinová hierarchie. „*Může se to projevat třeba v tom, že je jasně daný, kdo jde kdy na trénink v ty lepší časy. kdo jde dřív házet no.*“ (Daniel, 16). „*No, na házení to vnímám, že to jde od trenérky.*“ (Felix, 19). Časy, kdy jde, který sportovec na házení, ovlivňuje z největší části trenérka, která den předem, či na začátku tréninku určí rozdělení na skupiny, které jdou házet dříve, a naopak později. Ti sportovci, kteří jsou ve skupině, která jde později, mají v tréninkovém plánu před házením ještě další věci, například běhání či odrazy a na jejich házení pak může být negativně znát, že nejsou tak odpočatí. „*Bereme si ze skladu každý své náčiní a začínáme házet. Po nějakých 15 minutách přichází směrem od autobusové zastávky Daniel a Jakub. Zdravíme se a Jakub se ptá trenérky, jestli má jít taky házet. Trenérka odpovídá, že to nechají na zítra, ať jde teď raději obecné odhody medicinbalem. Protože má přijít ještě Felix, není pro Jakuba na házení místo.*“ (Terénní deník, 11. 11. 2019).

Stejný případ nastává i v létě, kdy jsou sice podmínky pro trénink mnohem lepší, ale hraje roli počasí. Když je v letních měsících horko, mají přednost na házení v časy, kdy ještě není takové teplo opět ti, kteří jsou výše. Kromě pozice také rozdělení na házení ovlivňují další věci, například i to, na jakou disciplínu se jedinec specializuje. „*Dělení na speciální trénink, na házení... No, snažím se to udělat tak, aby se sešly specializace k sobě. Čili že specializace po disciplínách k sobě a skutečně lepší závodníci spolu a horší závodníci spolu. S tím, že ty horší by se měli snažit dostat o ten level vejš.*“ (Trenérka). Což kromě projevu hierarchie při házecím tréninku opět ukazuje i motivační aspekt, který hierarchie má, nebo by měla mít na závodníky, kteří nejsou tak vysoko.

Rozdělení na skupiny při házení není jediný případ projevu hierarchie, který se s házením pojí. Důležitým zjištěným aspektem je také to, kdo má své vlastní náčiní. Každý člen skupiny má od oddílu alespoň jeden kus závodního náčiní. S tím se však hází ve většině případů pouze na závodech. Pro trénink se používá rozdílné náčiní, které je pro většinu skupiny společné. Vlastní tréninkové náčiní mají vyčleněné tři atleti, kteří se nacházejí na vrcholu skupiny – Alex, Benjamín a Cecílie. Poslední dva jmenovaní se specializují na hod kladivem a u této disciplíny je důležitější než u ostatních, aby byla v pořádku struna, na kterou je připevněna hlavice a ručka (obrázek č. 3).

Obrázek č. 3 – Kladivo

Zdroj: www.velaasa.com

Popis: Vlastní

Je to především z důvodu bezpečnosti. Pokud je poškozená struna, může se stát, že během otoček atletovi praskne. To může vést k nebezpečným zraněním, obzvláště pokud k prasknutí dojde ve velké rychlosti. Čím dál atlet hází, tím rychleji se s náčiním také točí. Proto mají dva nejlepší kladiváři, Benjamín s Cecílií svá vlastní kladiva, aby s nimi neházet nikdo další a nedocházelo k častějšímu narušení (ohnutí struny), což může vést právě k prasknutí. K tomu nejčastěji dochází, když atlet nezvládne vyhodit náčiní do výše, ale místo toho trefí kladivo do ochranné klece, která se nachází okolo kruhu, ze kterého atlet hází.

Když si pak chce někdo toto vyhrazené náčiní půjčit, vždy se toho atleta, kterému „patří“ zeptá. „*Trenérka se s námi před odjezdem na soustředění domlouvá, jaké hmotnosti náčiní si máme vzít. Poté odcházíme do skladu a Cecílie volá na Benjamína, zda si může půjčit jeho pětikilová kladiva. Odpovídá kladně a Cecílie si s sebou bere jeho dvě pětky a svou čtyři a půlku.*“ (Terénní deník, 9.8. 2019). Tento systém domluvy funguje jak mezi Cecílií a Benjamínem, tedy kladiváři, kteří mají své vlastní náčiní, tak i mezi ostatními, kteří si od nich chtějí náčiní půjčit.

Stejně jako na házení, i na to, jakým kdo hází náčiním má vliv trenérka. Ona rozhoduje, kdo ze sportovců má své vlastní náčiní a také dbá na to, aby s tímto náradím po většinou neházeli ostatní. Také určuje, jaké náčiní je potřeba vzít na soustředění. „*Když je dohodnutá doprava na soustředění, začíná se řešit, jaké náčiní se vezmou s sebou. „Já si beru určitě dvě 5 kg, jednu 4,5kg a viděla bych to na dvě trojky. Tu žlutou a oranžovou vezmem...?“ ptá se*

Cecílie Miší. „Jo klidně, dvě budou stačit. Já si vezmu tadyty tři 4 kg a možná bych si hodila i tou 4,5kg. Bude ti to vadit?“ ptá se Cecílie. „Ne, v poho. Já si taky vezmu tři čtyřky svoje. Takže ty dvě trojky, šest čtyřek a ty tři těžký?“ Ptá se Cecílie trenérky. „Jo. Takhle. Ty čtyřky radši ať máte každá svoje. Nechci, aby tvejma čtyřkama házel ještě někdo.“ Říká směrem k Cecílii trenérka. „Dobře, tak já už teď vezmu něco dopředu, ať to nemusím tahat všechno v pondělí.“ Odpovídá Cecílie. “ (Terénní deník, 9.8. 2019)

8.2. Posilovna

Projev skupinové hierarchie je znát také na příkladu posilovny. Pro trénink vrhačů je kromě házení samotného velmi důležitá také posilovna. Ta je na stadionu, kde výzkum probíhal dobře vybavena, avšak není tam dostatek místa ani vzpěračských os⁴, aby mohli trénovat všichni vrhači najednou. Na tréninku se obvykle schází v menších počtech, proto se tam většinou vejdou všichni. V některé dny se jich však sejde více najednou a nastává problém, kdo kde bude cvičit.

Na každé ose většinou cvičí jeden, ale v případě, když se sejde více atletů, je možné se na ose i střídat. To je komplikovanější, protože každý zvedá jiné váhy a po každé sérii (kterých bývá u každého cviku 6-8) se musí sundávat a zase nandávat kotouče, aby cvičil každý se svou vahou. To však není možné ve všech případech, protože hlavně chlapci na vrcholu skupiny cvičí s těžšími váhami než zbytek atletů. Stejně tak je velmi komplikované, aby se střídali na čince dívka s chlapcem, mezi nimiž jsou váhové rozdíly také vysoké. „Třeba v posilce – osy berou ty nejsilnější. Pak třeba já, když tam přijdu, tak ne že bych byl slabej, ale určitě se uhnu Eduardovi, nebo Alexovi, Cecílii... (pauza). Jako ne že bych hned končil, ale když tam chce jít, tak to rychlejc dokončím, anebo to jde se mnou. A třeba Karina... ne že bych ji vyhnal, ale prostě bych se jí neuhnul. Protože ona necvičí tolik a prostě je níž.“ (Felix, 19). To ukazuje, že skutečně v posilovně platí, že ten, kdo je ve skupinové hierarchii výše má přednost. Není to však pouze o tom, kdo zvedá větší váhy. Felix uvádí, že by se v posilovně uhнул Cecílii, která zvedá nižší váhy než on, ale ve skupinové hierarchii je na vysoké pozici. „V tý posce, že se uhne ten slabší. Třeba já, když jsem začínal, tak jsem věděl, že když jde cvičit Alex, tak se někam uhnu...“ (Daniel, 16).

⁴ Vzpěračská osa se užívá při silovém tréninku v posilovně, nejčastěji ke vzpírání. Je to tyč, která obvykle váží 20 kg a mohou na ní být naloženy kotouče.

Při pozorování jsem zjistila, že když se začínal trénink v posilovně, atleti se mezi sebou dohodli, jaké má kdo cviky v tréninkovém plánu a také si podle toho rozdělili stanoviště, na kterých cvičili. Pokud někomu vycházelo, že má jít cvičit na stejné stanoviště ještě s někým, dohodli se buď na tom, kdo z nich půjde první, nebo že se spolu budou střídat. Toto bylo silně ovlivněno hierarchií a ten, kdo měl vyšší pozici, si mohl vybírat. Ve skupině platí, že kdo je slabší (má nižší pozici), cvičí na horším místě (které není tak vhodné pro jejich cvik), nebo zkrátka musí počkat, až někdo docvičí a místo se uvolní.

8.3. Soustředění

Z výzkumu vyplynulo, že dva projevy, při kterých je hierarchie pocíťována nejvíce, jsou házení a posilovna. To však nebyly jediné situace. Kromě toho ovlivňovala skupinová hierarchie také účast na soustředění. Na soustředění jezdí skupina několikrát do roka, vždy na stejné místo do sportovního centra, které je vybavené pro trénink několika sportů a pro atlety tam jsou skvělé podmínky. Soustředění si platí každý atlet sám a také skupina dohromady hradí pobyt trenérce. Ti členové skupiny, kteří mají dobrou výkonnost (umístění ve finále na MČR) dostávají každý rok od oddílu finanční grant, který mohou čerpat právě na soustředění nebo na sportovní vybavení. Takových sportovců je ve skupině většina, takže si všichni mohou finančně dovolit se soustředění účastnit. Atleti s nejlepší výkonností ve skupině pak dostávají prostředky na soustředění také od Českého atletického svazu.

Většiny soustředění se účastní všichni členové skupiny, avšak někdy jedou pouze vybraní členové skupiny. To nastává především před Mistrovstvím republiky a dalšími důležitými závody. V těchto případech jede na soustředění pouze část skupiny, a to především z důvodu, aby měla trenérka čas se všem atletům kvalitně věnovat. Na to, kdo se soustředění účastní, má vždy vliv trenérka. Při rozhodování, koho na soustředění vzít, se trenérka z největší části řídí výkonností. Ti nejlepší jedou vždy a u těch, kteří jsou níže, trenérka vždy kromě výkonnosti zohledňuje to, jak aktuálně trénují a v jaké jsou formě. To je důležité i proto, aby fyzicky celé soustředění zvládli odtrénovat. „*No třeba když jedem na soustředění, tak ty vyšší v hierarchii s těma se počítá hned a ty ostatní jen jak zbyte místo.*“ (Daniel, 16). Pokud někdo ze skupiny, kdo má jet na soustředění nemůže odjet, nejčastěji z důvodu plnění školních povinností, nabídne trenérka dalšímu členovi ze skupiny, zda se chce soustředění zúčastnit.

9. ŽENY VE SKUPINĚ

Při výzkumu jsem se také okrajově zaměřila na otázku genderu a na to, jestli i toto může být faktor, který má na hierarchii skupiny vliv. Nejprve se budu soustředit na dívky ve skupině a na to, zda gender ovlivňuje jejich postavení ve skupině a jak skupina vnímá, že jsou v ní pouze tři dívky. Následně se přesunu k trenérce a k tomu, jak ona sama vnímá, že je žena v prostředí, kde je většina mužských trenérů a také k tomu, jak to vnímá skupina.

9.1. Atletky ve skupině

Když jsem se zabývala faktory, které mohou mít na hierarchii vliv, zaměřila jsem se kromě jiného i na to, zda jedním z těchto faktorů může být i gender. Ve skupině jsou pouze tři dívky a každá z nich zastává v hierarchii skupiny jinou pozici. Cecílie je na vrchu, Izabela na středu a Karina na spodu. Zajímalo mě tedy, zda může gender ovlivňovat, na jaké pozici se nacházejí a zda je nějaký rozdíl mezi chlapci a dívkami ve skupině. *„Tak v přístupu k tréninku se mi nezdá, že by byl až takovej rozdíl mezi chlapci a dívkami... je to asi zrovna o náhodě, jak se sejdou spolu do té skupiny. Pracovitá dívka má úplně stejné šance, jako pracovitý chlapec, nemluvě o tom, že ty holky mají při stejném tréninkovém úsilí a pili větší šanci se prosadit než kluci, protože konkurence v holčičích soutěžích je nižší než v chlapeckých a mužských soutěžích. Dlouhodobě ve všech kategoriích.“* (Trenérka). Dívek je obecně mezi vrhačkami méně než chlapců, což znamená, že je pro ně i jednodušší se prosadit. To potvrzuje i výpověď Eduarda. *„Když v tom holka vydrží a snaží se v tom něco trochu málo dělat, tak může bejt, obzvlášť u nás v Česku, ve špičce lehce.“* (Eduard, 18). To opět ukazuje, že přístup k tréninku je také důležitým faktorem. *„Tak přístup k tréninku. No, kdo pořádně trénuje z holek tak je Cecílie, že fakt jako chce trénovat.“* (Jakub, 17)

Při pozorování jsem nezaznamenala nic, co by naznačovalo, že gender ovlivňuje pozici ve skupině a ani při rozhovorech to nikdo z respondentů nezmínil. *„Ne, to si nemyslím. Co se týče pohlaví, tak je to nezávislý.“* (Trenérka) Stejně na to pohlíží i Izabela a Eduard. *„Já si myslím, že na tom nezáleží. To prostě jsme jedna skupina, sice tam je víc kluků, ale všichni jsme kámoši a prostě tam nevidím rozdíl.“* (Izabela, 18). *„Tak já bych řekl, že svěřenec jako svěřenec a je jedno jaké pohlaví, nebo to. Prostě je to člověk jako člověk a jakou má výkonnost v té své kategorii nebo jakože jestli je to kluk nebo holka prostě dospělá žena nebo dospělý, muž, junior,*

to je prostě jedno.“ (Eduard, 18). Zdá se tedy, že **gender nemá vliv** na pozici sportovce ve skupině.

Gender jako takový je však ve skupině vnímán. Při rozhovorech jsem se zaměřila také na to, proč je ve skupině výrazně nižší zastoupení dívek. Zjistila jsem, že je to nejvíce spojeno s tím, jak je na vrhy nahlíženo. Často je to viděno jako neženský a silový sport, protože ve společnosti převládá názor, že pro ženu jsou vhodnější estetické sporty, jako například krasobruslení nebo gymnastika (Renzzeti, Curran, 2003). Tento náhled potvrzují také někteří muži ze skupiny. *„Protože je to hodně silovej sport, potřebuješ hodně síly na čince a zároveň holky vrhačky jsou prostě velký holky a pro většinu to není takovej ideál krásy. Takže si myslím, že ty jemnější holky to prostě odradí. Já si myslím, že vrhačka v sobě musí mít kousek kluka.*“ (Felix, 19). Přesně s těmito předsudky se setkala Izabela. *„No tak holky se možná trochu boje reakce ostatních, když třeba někomu řeknou, že házou kladivem, nebo vrhají koule, že by je mohli pomlouvat. Třeba ohledně toho že jsou tlustý, že to není úplně populární a pak si o nich lidi můžou myslet nějaký špatný věci, že třeba posilujou a že se to k holce třeba vůbec nehodí.*“ (Izabela, 18). To může spoustu dívek odradit, a když se budou rozhodovat, jakou atletickou specializaci si zvolí, je pro ně více atraktivní si zvolit něco jiného než vrhy. *„Podle mě jako není to úplně běžný. Nebo jako je to běžný, že jsou v tom ženský, ale v Česku to vnímají, že ty holky, když dělají atletiku, že spíš budou běhat nebo skákat nebo tak něco. Než aby dělali vrhačský disciplíny. Protože si řeknou – budu běhat, budu mít pěknou postavu a tohle... – a málo jich si řekne, že chtějí být silný a házet rakety.*“ (Daniel, 16). Tyto faktory mají vliv na nižší počet žen nejen mezi vrhačkami, ale ve sportu celkově, a to právě proto, že sportovkyně nejsou obvykle zosobněním tradičních ženských charakteristik.

9.2. Trenérka

V atletice, konkrétně ve vrzích, je v České republice o poznání více trenérů než trenérek. Zjišťovala jsem tedy i to, jak sama trenérka vnímá tento rozdíl. *„Já vnímám obrovský rozdíl a mám dlouhodobě pocit, ne méněcennosti, ale pochybností od svých mužských kolegů. V podstatě v i český atletice je několik špičkových trenérek-žen mezi muži, ale je to víceméně výjimka, až menšina... těch ženských je stále málo, protože povolání trenéra pro ženu je stále dost složitý. No mám jako pocit, že si mezi nimi nejsem jistá v kramflecích.*“ (Trenérka). Její postavení mezi muži jí teda dává pocit nejistoty, ale zároveň ukazuje, že i mezi českými trenéry se najdou trenérky, které se dokáží prosadit a uspět.

Kromě trenérčina pohledu mě zajímalo i to, jak skupina vnímá, že je vede trenérka. Někteří členové začali s vrhy až v momentě, kdy se stali členy zkoumané skupiny. Nikdo z nich však nepocítuje, že by byl výrazný rozdíl v tom, že je trénuje právě žena. „*No, neměl jsem úplně možnost zažít to, kdy mě trénuje muž, ale myslím si, že mi to takhle vyhovuje. Že prostě je to takový celkově... ten vztah mezi trenérkou a náma je dost přátelskej, že se s ní dá na všem domluvit, že nějaký striktní věci, že takhle to bude a žádná diskuze. A přijde mi to úplně v pohodě, nemyslím si, že by to mělo nějak omezovat nějaký výkonnosti nebo tak něco.*“ (Daniel, 16). Aktéři se shodují, že jim vyhovuje to, že je vede trenérka a jsou spokojeni s tím, jaký má k členům skupiny přístup. To je spojeno s typologií trenéra, kterou přináší Osten (2005). Trenér, který klade důraz na individuální zodpovědnost jedince a také dává členům určitou volnost, zastává liberální přístup k tréninku. Dalším typem trenéra je demokratický. Při tomto typu je kladen důraz na vzájemnou diskuzi a respektování názoru. Jelikož nejsou hranice mezi typologiemi pevně ohraničeny, můžeme říci, že trenérka zkoumané skupiny je kombinací obou zmíněných přístupů. „*S ženskou si můžeš popovídat o všem. Mluvit s ní víc otevřeně a o všech problémech, co tě trápí a tak. Já si myslím, že to je lepší, když tě trénuje ženská. Že můžeš s ní prostě mluvit trošku jinak než s chlapem.*“ (Izabela, 18). Stejně na trenérku nahlíží i Eduard, který měl v bývalé tréninkové skupině možnost si vyzkoušet, jaké je to trénovat i pod vedením muže. „*„Přijde mi prostě taková mamka. Všechno má své výhody a nevýhody, ale jakože nerozlišuju to na pohlaví, to vůbec. Ale spíš, jak si s tím člověkem porozumím po lidské stránce. S někým si nepadneš ještě, než na tebe promluví.*“ (Eduard, 18).

10. ZÁVĚR

Hlavním cílem mé práce bylo za pomoci zúčastněného pozorování a rozhovorů zjistit jakým způsobem je utvářena hierarchie ve zkoumané tréninkové skupině. Na tomto základě jsem vytvořila tzv. konsenzuální hierarchii vycházející z výpovědi informátorů a následně jsem se věnovala konkrétním faktorům, které mají na její utváření vliv. Kromě této hlavní výzkumné otázky mě zajímalo, jak vztahy mezi aktéry ovlivňují hierarchii skupiny a také jsem zjišťovala, jaké jsou projevy hierarchie ve skupině.

Slepička, Hošek a Hátlová (2009) uvádí, že pozice každého člena odráží jeho působení ve sportovní skupině. Toto sociální srovnávání a hodnocení je ve sportu usnadněno jasnými kritérii, kterými jsou současná sportovní výkonnost, délka členství ve skupině a dosažené úspěchy. Na tomto základu se utvářela hierarchie i v mnou zkoumané tréninkové skupině. Nejvýraznějším faktorem, který se v tomto případě podílel na utváření skupinové hierarchie, byla výkonnost, se kterou se také blízce pojily dosažené úspěchy atleta. Kromě toho měla na pozici jedince v hierarchii vliv také zmiňovaná délka členství ve skupině. Tyto faktory však nebyly jediné, které hierarchii ve zkoumané skupině ovlivňovaly. Měly na ní vliv také přátelské vztahy mezi aktéry, tréninková píle a částečně také věk aktéra a doba, po kterou se věnuje atletice.

Primárním faktorem, který utváří skupinovou hierarchii je **výkonnost**. Zkoumaná tréninková skupina se řadí do kategorie výkonnostních sportovních skupin. Všichni členové skupiny mají výkonnost, která jim zajišťuje start na Mistrovství republiky své věkové kategorie. To znamená, že se řadí mezi 16 nejlepších atletů v disciplíně ve své věkové kategorii. Kromě Mistrovství republiky se také dva atleti ze skupiny, Benjamín a Cecílie, účastnili vrcholné atletické akce ve své kategorii. Výzkum však ukázal, že ačkoliv mají tito dva atleti nejlepší výkonnost ze skupiny a jsou na nejvyšších pozicích ve skupinové hierarchii, není ani jeden z nich na úplném vrcholu. Na tom se nachází Alex, který se na vrcholnou akci nenominoval a na Mistrovství republiky získal méně medailí než oba uvedení atleti. To ukazuje, že je skupinová hierarchie je ovlivněna také **intervenujícími faktory**, které upravují pozici aktéra směrem nahoru a dolů. Mezi tyto zjištěné intervenující faktory se řadí tréninková píle, věk, délka členství ve skupině a také vztahy ve skupině.

Intervenující faktory upravují pozici v hierarchii právě v případě Alexe, u kterého jeho pozici kromě výkonnosti ovlivňuje také **věk, délka členství** ve skupině (srov. Slepička, Hošek

a Hátlová, 2009) a trenérské **zkušenosti**. Kromě vlivu věku a délky členství ve skupině se však ukázalo, že má na pozici aktéra ve skupině v některých případech vliv i to, **jak dlouho se atletice věnují**. Ostatní atleti si právě tyto faktory uvědomují, zejména u dvou nejstarších členů (Alex a Cecilie). Tito atleti jsou pro to mezi ostatními členy skupiny respektováni. Výzkum ukázal, že v případě nejstaršího atleta ve skupině, Alexe mají na jeho pozici vliv všechny tři zmiňované faktory. Ve skupině je nejstarší věkem i délkou členství v ní a také se atletice věnuje nejdéle ze všech členů. Druhá věkově nejstarší atletka, Cecilie není ve skupině dlouhý čas, ale ostatní atleti ji vnímají jako věkově starší a také si uvědomují to, že se atletice věnuje již dlouhou dobu. Při pozorování ani rozhovorech jsem však nezjistila, že by naopak kratší délka členství ovlivňovala pozici aktéra v hierarchii.

V dalších případech upravuje pozici atleta v hierarchii **tréninková píle**. To ukazuje případ Felixe, který je řazen ve vyšším středu skupiny společně s dalšími atlety, kteří mají lepší výkonnost než on. Felix však k tréninku přistupuje s velkou pílí, čehož si jsou vědomi také ostatní atleti ve skupině, a to ho řadí právě na vyšší pozici, než kterou by obsazoval pouze svou výkonností. Stejně tak je tomu v případě Gabriela, který se nachází na stejné pozici jako Hynek, avšak na rozdíl od Hynka nezískal při MČR žádnou medaili. Tedy stejně jako u Felixe ovlivnila vyšší pozici Gabriela jeho tréninková píle. Při výzkumu se ukázalo, že jedna ze členek skupiny, Karina, trénuje s výrazně menším nasazením než ostatní ve skupině. Ostatními členy je to vnímáno převážně negativně, jelikož jde o jiný typ chování, než který je od atletů ve skupině očekáván (srov. Novotná, 2010) a to si také ostatní atleti uvědomují. Vedle nízké výkonnosti, která je však způsobena i nízkou pílí, je právě i z tohoto důvodu na spodu skupinové hierarchie.

Výzkum ukázal, že na hierarchii mají nezanedbatelný vliv také **vztahy**. Přátelské vztahy jsou znakem skupinové soudržnosti, která vyplývá z intenzivních vazeb mezi jejími členy. Tato soudržnost, která ve zkoumané skupině je označována jako socio-emoční a je úzce spojena s interpersonálními vztahy. Ve zkoumané skupině je vysoká míra intimity, protože se skupina řadí mezi skupiny malé (Slepička, Hošek, Hátlová, 2009). Ve skupině je hned několik bližších **přátelských vztahů**, které většinou vznikly mezi aktéry až po příchodu do skupiny. Tito aktéři spolu tráví velké množství času i mimo trénink. Někteří spolu také bydlí. Jak může přátelství ovlivnit hierarchii ukázal příklad Jakuba a Daniela, kteří se právě v průběhu výzkumu začali přátelit. Na začátku se Jakub nacházel na spodu skupiny, ale tím, že se více spřátelil s Danielem, začal také více trénovat, což vedlo ke zlepšení jeho výkonnosti i tréninkové píce a tím se jeho pozice zvýšila. Ostatní členové skupiny ho právě díky tomuto přátelství začali vnímat rozdílně než předtím. Kromě přátelských vztahů je ve skupině také jeden **vztah příbuzenský**, mezi

trenérkou a jejím synem Alexem. Zjistila jsem, že tento vztah nemá vliv na Alexovu pozici, ale někteří členové tento vztah z významují. Z toho pak často pramení konflikty, které také souvisí se vztahy ve skupině. Někteří aktéři Alexe obviňují, že svými názory příliš ovlivňuje trenérku. Jiní se naopak domnívají, že tyto konflikty vznikají kvůli jiným členům skupiny, kteří mají konfliktní povahu. Tyto konflikty jsou však krátkodobé a nijak výrazně neovlivňují hierarchii ve skupině. Vedle přátelských a příbuzenských vztahů, jsou ve skupině patrné také **vztahy genderové**. V empirické části práce byla také zařazena kapitola o ženách ve skupině, jelikož je ve zkoumané tréninkové skupině jasná převaha mužů. Zjistila jsem, že je tomu tak především z důvodu stereotypů, které jsou ve společnosti. Často je to viděno jako neženský a silový sport, protože pro ženu jsou vhodnější estetické sporty, jako například krasobruslení nebo gymnastika (Renzzeti, Curran, 2003). Právě na vrhy je často takto nahlíženo, což potvrdili také někteří muži ze skupiny a samy dívky si toho jsou vědomy. Jelikož je trenérka zkoumané tréninkové skupiny žena, zajímalo mě také, zda to má na skupinu nějaký vliv. Zkoumaní aktéři se shodli, že nemá. Vnímají spíše to, jaký má trenérka přístup. Ve skupině klade důraz na to, aby měli členové skupiny volnost, což se projevuje například na trénincích v posilovně, při kterých není přítomna a také je pro ni důležitá vzájemná diskuze a respektování názoru. Tento přístup jí dle Ostena (2005) označuje jako kombinaci liberálního a demokratického trenéra. S tímto přístupem je většina aktérů spojena, s čímž je také spojen již zmiňovaný respekt ostatních členů skupiny k trenérce.

Při výzkumu jsem se zaměřila také na to, jaký má na utváření hierarchie vliv trenérka. Ostatní aktéři ji vnímají jako vůdce skupiny a respektují ji také proto, že se sama dříve věnovala házení. Mimo jiné i proto, že není přítomna při všech trénincích, je její vliv je patrný pouze při některých projevech skupinové hierarchie, zejména při házení a výběru, kteří sportovci se budou účastnit soustředění. Ačkoli na základě získaných dat nelze říci, že by měla trenérka na utváření hierarchie přímý vliv. Při **házení** ovlivňuje trenérka to, který z atletů má vlastní náčiní na trénink, se kterým netrénuje nikdo jiný, a také dohlíží na to, aby vše bylo ostatními členy skupiny dodržováno. Hlavní slovo má trenérka také při výběru sportovců, kteří se budou **účastnit soustředění**, o čemž rozhoduje především na základě výkonnosti sportovce a jeho přístupu k tréninku. Kromě házení je hierarchie patrná také v případě tréninku v **posilovně**. To se na rozdíl od házení odehrává z velké části bez trenérčiny přítomnosti, a tedy i bez jejího vlivu. Atleti si jsou skupinové hierarchie vědomi a také ovlivňuje jejich chování v posilovně. Ti atleti, kteří jsou na vyšší pozici ve skupině mohou cvičit na stanovištích, která jsou pro cviky v jejich plánu nejvhodnější. Atleti na vyšší pozici také dostanou přednost v případě setkání více

atletů na jednom stanovišti. V tom, kdo má v takovýchto situacích přednost, hraje roli atletická výkonnost sportovce i když je zohledňována také jeho síla, respektive skutečnost, s jakou vahou cvičí. Silnější přitom mají přednost před slabšími. Významnější se v tomto ohledu ukazuje opět výkonnost, protože při pozorování i v rozhovorech jsem zjistila, že se v posilovně silnější atleti uhnou dívce, která sice nezvedá tolik jako oni, ale má lepší výkonnost a je na vyšší pozici.

Ve skupině je hierarchie pocíťována všemi členy, kteří se také bez větších odchylek shodli na tom, jaké v ní jednotliví aktéři zastávají pozice. Nerozporovali ji ani aktéři, kteří se nacházeli na jejím spodu. Je důležité zdůraznit, že zjištěná konsensuální hierarchie je dynamická a zachycuje skupinovou hierarchii pouze v určitém okamžiku. Zároveň se však domnívám, že určité faktory mohou být platné i obecně. Závěrem tedy mohu říci, že tím hlavním, co utváří skupinovou hierarchii je výkonnost, což se také odráží v konsensuální hierarchii skupiny. Konkrétní pozici aktéra pak upravují intervenující faktory, kterými jsou tréninková píle, věk a zkušenosti atletů. Skupinovou hierarchii ovlivňují také přátelské vztahy, které mají na hierarchii nepřímý vliv. Na rozdíl o přátelství nemají na hierarchii vliv genderové vztahy, které však jsou ve skupině pocíťovány. Hierarchii pak neovlivňuje ani příbuzenský vztah mezi trenérkou a jejím synem. Tento vztah je sice v určitých případech důvodem konfliktů mezi některými členy skupiny, nicméně tyto konflikty jsou pouze krátkodobé. Situace, ve kterých se hierarchie projevuje nejčastěji, jsou házení, trénink v posilovně a výběr atletů, kteří se zúčastní soustředění.

BIBLIOGRAFIE

LITERATURA

BOURDIEU, Pierre. *Teorie jednání*. Praha: Karolinum, 1998.

DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 3. vyd. Praha: Karolinum, 2000.

GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Praha: Argo, 2013.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016.

HEŘMANSKÝ, Martin. *Kvalitativní analýza dat* [online]. 2009/2010. [cit. 2019-29-4]
Dostupný z: <http://moodle.fhs.cuni.cz/mod/resource/view.php?id=8388>

HEŘMANSKÝ, M.; LINDOVÁ, J. *Pozorování při zkoumání sociálního prostředí* [online]. 2017. [cit. 2019-29-4] Dostupný z:
<http://moodle.fhs.cuni.cz/mod/resource/view.php?id=21805>

JEŘÁBEK, Petr. *Atletická příprava: děti a dorost*. Praha: Grada, 2008.

MERTON, Robert. *Studie ze sociologické teorie*. Praha: Slon, 2000.

NOVOTNÁ, Eliška. *Sociologie sociálních skupin*. Praha: Grada Publishing, 2010.

OSTEN, Petr. *Osobní trenér III: Komplexní cvičení pro dokonalou kondici*. Praha: Grada, 2005.

PERIČ, Tomáš. *Sportovní příprava dětí*. Nové, aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2012.

RENZETTI, Claire M. a Daniel J. CURRAN. *Ženy, muži a společnost*. Praha: Karolinum, 2003.

SEKOT, Aleš. *Sociologické problémy sportu*. Praha: GRADA Publishing, 2008.

SLEPIČKA, Pavel, Václav HOŠEK a Běla HÁTLOVÁ. *Psychologie sportu*. Vyd. 2. Praha: Karolinum, 2009.

ŠANDEROVÁ, Jadwiga. *Sociální stratifikace: Problém, vybrané teorie, výzkum*. Praha: Univerzita Karlova Nakladatelství Karolinum, 2000.

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 2. vyd. Praha: Portál, c2014.

INTERNETOVÉ ZDROJE

NOMINAČNÍ KRITÉRIA ČESKÉHO ATLETICKÉHO SVAZU [online] [cit. 2020-11-4]
Dostupné z: <https://www.atletika.cz/reprezentace/nominacni-kriteria-hlavni/>

PRŮBĚŽNÉ TABULKY ČESKÉHO ATLETICKÉHO SVAZU. [online] [cit. 2020-11-4]
Dostupné z: <https://online.atletika.cz/statistiky/prubezne-tabulky/>

BROŽURA ATLETICKÉ SOUPEŽE 2019, I. DÍL. [online] [cit. 2020-10-4]
Dostupné z: <https://www.atletika.cz/cas-informuje/atleticke-souteze-2019-i-dil/>

BROŽURA ATLETICKÉ SOUPEŽE 2019, II. DÍL. [online] [cit. 2020-10-4]
Dostupné z: <https://www.atletika.cz/cas-informuje/brozura-atleticke-souteze-2019-ii-dil-je-nyni-k-di/>

PRAVIDLA ATLETIKY 2018-2019 [online] [cit. 2020-10-4]
Dostupné z: <https://www.atletika.cz/cas-informuje/pravidla-atletiky-2018-2019/>

WACQUANT, Loic. (2002) Pierre Bourdieu. *Biograf (27)*. [online] [cit. 2020-15-4]
Dostupné z: <http://www.biograf.org/clanek.php?clanek=v2707>

Seznam tabulek:

Tabulka č.1 - Atletické kategorie	13
Tabulka č. 2 – Počet startujících na MČR	34
Tabulka č. 3 – Hmotnost náčiní	34
Tabulka č. 4 – Výkonnost atletů v sezóně 2019	36
Tabulka č. 5 – Věk atletů a délka členství ve skupině	39

Seznam obrázků:

Obrázek č. 1 – Rozdělení skupiny.....	27
Obrázek č. 2 – Konsensuální hierarchie ve skupině.....	32
Obrázek č. 3 – Kladivo	48

PŘÍLOHY

Příloha č. 1

Polostrukturovaný rozhovor – kostra

Základní otázky:

- Jak vnímáte současnou hierarchii ve skupině?
Jak vnímáte rozdělení skupiny na menší skupinky?
- Jaké faktory mají vliv na tvorbu hierarchie ve Vaší skupině?
- Jak podle Vás působí vzájemné vztahy členů skupiny na hierarchii ve skupině?
- Jakou máte úlohu na vytváření skupinové hierarchie?
- Jak podle Vás vypadá skupinová hierarchie skupiny? Kdo je, na jaké pozici a proč?
- U jakých činností/věcí je podle Vás nejvíce vidět skupinová hierarchie?
- Jak vnímáte ženy ve skupině a proč si myslíte, že jich je ve skupině málo?
Jak vnímáte příchod nováčků (Eduarda a Gabriela) do skupiny a jak se podle vás začlenili do skupinové hierarchie?

Dodatečné:

- Popište hierarchii ve Vaší skupině.
- Jaké faktory mají vliv na tvorbu hierarchie ve Vaší skupině?
- Co je podle vás důležité při utváření skupinové hierarchie?
Jaké podle Vás jsou důležité vztahy ve skupině? Které vztahy mají vliv na postavení ve skupině?